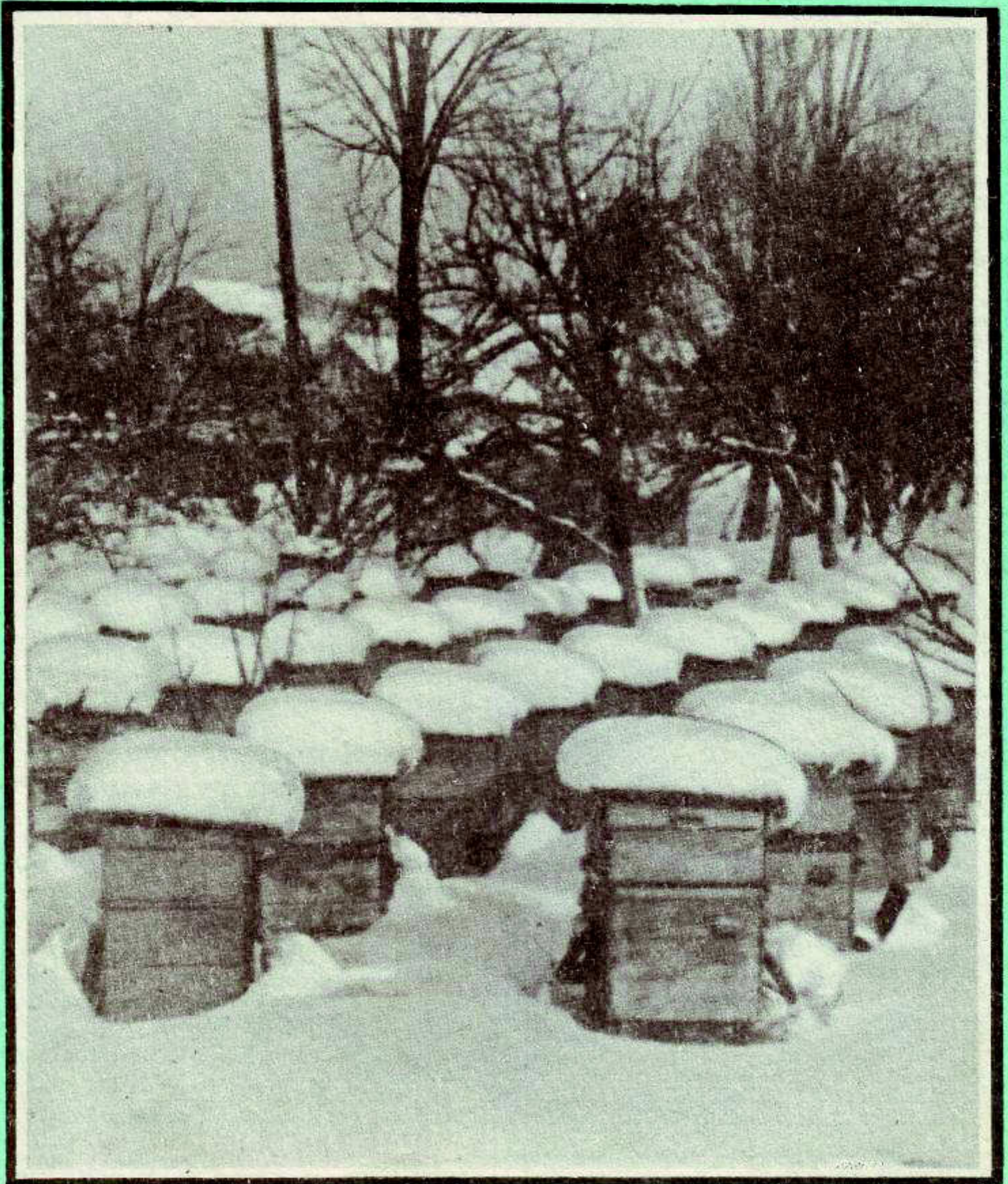
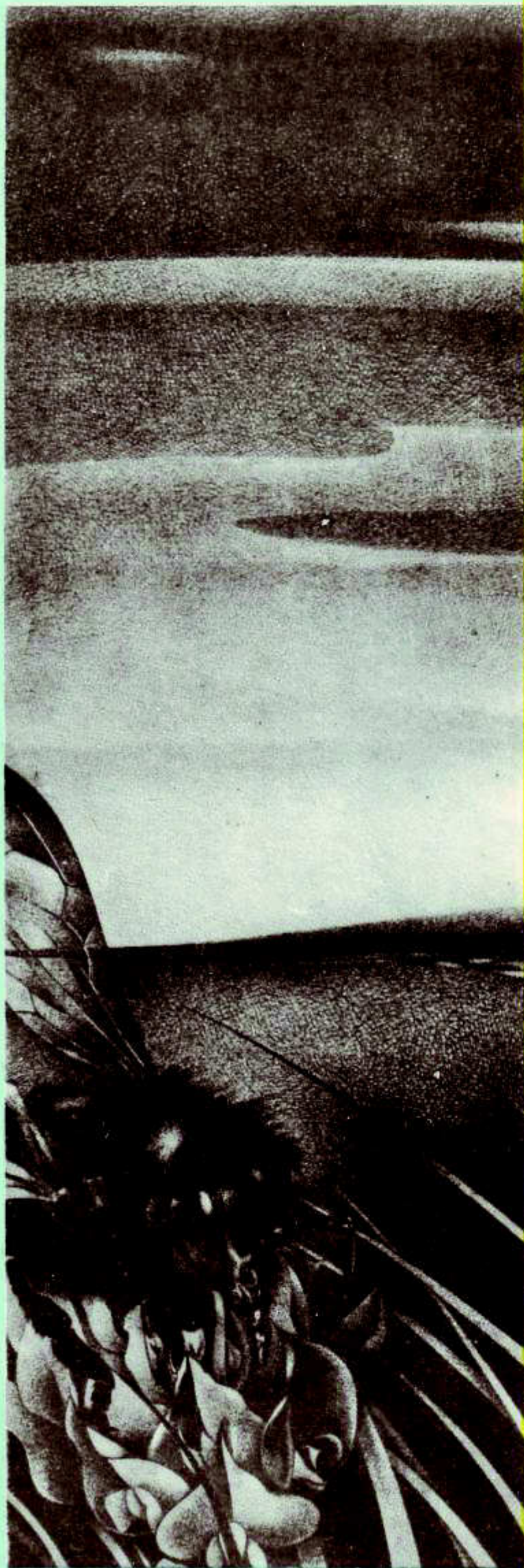

Український навічник

2'92

Були ми українці без країни,
Як сироти без матері були.
Тепер же, мати наша, Україно,
На рівних в світ з Тобою ми ввійшли.

Були ми і в Росії, і в Союзі,
Радянським ми народом теж були...
Тепер ми українці — знайте, друзі.
Своє ми місце на Землі знайшли.

Не «терра Україна козакорум»
І не окраїна прадавньої Русі.
Не Малоросія... Сьогодні ми говорим:
— Держава Україна!! — знайте всі.

Г. Камиш,
викладач Ульянівського
СПТУ-11
Кіровоградська обл.

МОВА БДЖІЛ

З давніх-давен пасічники схильні вважати, що звуки у спілкуванні бджіл значать чимало. Дзижчання сім'ї, яка спокійно працює, відрізняється від звуків цієї ж сім'ї, чимось стривоженої. Звуки, що видають бджоли перед тим як ужалити, не схожі на звуки, які лунають при провітрюванні вулика. Проте тільки знання мови бджіл дало можливість пасічникам розібратися як слід в їхньому житті, дозволило при потребі втручатись у нього. Завдяки пристрою, сконструйованому вченими, можна заздалегідь дізнатися, що бджоли збираються роїтися. Мікрофон і спеціально розроблена підсилювальна система вловлюють звуки, автоматично розпізнають їх і надсилають у будиночок пасічника, попереджаючи, що час діяти, інакше рій буде упущено.

Знаючи структуру звуків, які видають бджоли, оси, джмелі, можна визначити мікроклімат в їхніх житлах — температуру, вологість, концентрацію кисню і вуглецю.

Кожному пасічникові відомо, як важко, власне, майже неможливо визначити ставлення бджіл до матки, яку вони вводять до вулика. Як правило, це з'ясовується постфактум, коли вона загине. Зате за звуками бджіл можна передбачити, як розвиватимуться події у вулику. Якщо вони почнуть видавати звуки, частота яких 165—240 герц, ставлення до нової матки позитивне, якщо ж 300—340 герц — комахи агресивні до неї, і треба вживати необхідних заходів. Годі й казати, як важливо вести контроль за життям бджіл.

ЗАСНОВАНИЙ У ТЕРНО-
ПОЛІ В 1914 р.
ВІДРОДЖЕНИЙ У ЛЬВОВІ
В 1991 р.

НАШІ ІНТЕРВ'Ю РОСТИ, ЛИПОВА АЛЕЄ!

Якось почула від знайомого приятеля гарну новину, що у селі Сокільники, передмісті старовинного Львова, громада надумала відродити старий, добрий, правда, вже призабутий український звичай: посадити липову алею.

Чому, запитаєте, саме липову? Що значило і значить це деревце в житті се-

лянина, поважного газди? Про це кореспондент «Українського пасічника» бесідує з отцем Іваном Троцем, священником церкви Різдва Пресвятої Богородиці села Сокільники Львівської області. Саме він, духовний пастир, захопившись чисто мирською ідеєю, отримав щирі підтримку своїх парафіян.

— Отче Іване! У старі часи сільський священник у нашому краї був взірцем не лишень високої моральності, духовності, а й працелюбства. Його газдівство помітно вирізнялося з-поміж селянських садиб. Квітував садок, весело гомоніла пасіка. Чи не так?

— Згадки про минувшину завжди бентежать, хвилюють. Істина в тому, що з плином літ, в умовах безжалісної тоталітарної системи, ми розгубили, розтринькали на праведних і неправедних дорогах щось добре і світле, котре підтримувало чоловіка в непростому суперечливому світі. З огляду на свої молоді літа я не міг бути очевидцем тогочасних звичаїв і побуту. Але з книг, оповідей старих людей я уявляю собі його, тож прагну, аби все добре, призабуте чи знищене, понівечене більшовицькою владою, поверталось в теперішнє буття. Не тільки віра християнська, а й звичаї, традиції народу нашого. Так, колись сільський священник, проживаючи на парафії, ревно дбав, аби бути для віруючих прикладом в усьому, навіть у веденні господарки. Чи не тому окрасою кожного села були садки, пасіки, липові та акацієві алеї. Квітнула й гречка, інші медодаї. Знали ж бо, що не хлібом єдиним живе чоловік. Мед же укріпляв сили, дарував здоров'я.

Звичайно, як священник прагну, аби українське село відродилося в повному розумінні цього слова. Вірю і в те, що з часом більшість духовних пастирів не буде задовольнятися наїздами до своєї пастви з міста, а оселиться на парафії, причиниться до місії просвітництва, духовності, розвитку багатоукладної селянської економіки.

— Маєте на увазі й пасічництво!

— Аякже. Це благородна справа. У спілкуванні з бджілками, цими невтомними трудівницями, людина ніби очищається душею, стає здоровішою ті-

П. І. ПРОКОПОВИЧ
1775—1850

лом, відчуває свій зв'язок з матінкою-Природою. Ну, а про мед, вошину, прополіс, пилок й говорити не доводиться.

Для української нації, ураженої чорнобильським монстром, ці продукти пасічництва означають життя...

— **Отче! Напередодні нашої зустрічі була приємно втішена звісткою, що саме Ви подали громаді ідею створення липової алеї. А започаткувала цю корисну справу минулої осені після церемонії шлюбу молода пара. Чи вбачаєте у цьому якийсь символічний знак?**

— Липа, котру величають королевою липня і в духмянний цвіт якої закоханий, гадаю, кожен, поєднує в собі красиве і корисне. Щиро бажав би, щоб життя кожної молодої пари, що присягнула на святому Євангелії на вірність і любов, було таким же квітучим, солодким, здоровим, як цвіт липи. Зрештою, як зашумить липова алея, в окрузі побільшає пасік, а відтак — і меду на кожному українському столі. А ще: посадженим деревом людина залишає по собі добрий слід.

— **Як сприйняли Вашу задумку парафіяни, молодь? Чи вдалося Вам розворушити байдужість, інертність?**

— Не маю сумніву: свідомість громади, незважаючи на довгі роки засилля безбожницької пропаганди, висока. Зроблене за півтора року на терені національного, духовного відродження є свідченням незламності духу народу, прагнення прилучитися до будівництва незалежної держави. При в'їзді в село височить дубовий хрест на честь злуки України, споруджено пам'ятний знак борцям за волю України, хрест на увічнення пам'яті про жертви сталінських репресій, освячено місце, де стоятиме пам'ятник Тарасу Шевченку, відновлено фігуру Пресвятої Богородиці. А тепер ще започатковано садіння липової алеї. Тішуся з того, що молитва зближує, єднає людей, що молодь прилучається до святої церкви і корисної праці.

— **А як Ви ставитеся, отче Іване, до того, що з травня 1991 року знову став виходити у Львові журнал «Український пасічник», заборонений сталінською цензурою в «золотому вересні» 1939 року?**

— Я вітаю, як духовний пастир, це довгождане відродження. У великій пригоді, сподіваюсь, стане він українському селянинові. За добру і благородну справу Ви взялися. Вірю, що й когось з моїх парафіян зацікавить Ваш журнал. Тож з охотою для популяризації і підтримки «УП» наша церква виписала його на 1992 рік.

— **І — останнє: що побажаєте, отче Іване, колективу нашого, утретє відродженого, журналу?**

— Робити свою справу ретельно, пам'ятати, що часопис пасічництва має стати надійним другом і порадиником як селянину Галичини, так і всіх регіонів Східної України, служити високій і благородній меті національного, культурного, економічного відродження України. Гострого пера, творчої удачі і благословення Господа Ісуса Христа.

Л. Корінченко.

БДЖОЛИ РОЗРІЗНЯЮТЬ КОЛІР

Тисячі робочих бджіл вилітають за взятком, з швидкістю стріли проносяться геть. Повернувшись, вони впевнено і без найменшого сумніву підлітають до рідного вулика і зникають в його льотку. Тільки молода бджола, яка виконує роботу годувальниці і ще ні разу не покидала вулика, не потрапить до свого житла, навіть коли її віднести лише на 50 метрів від нього і випустити на волю.

Значить, бджола повинна навчитися розпізнавати положення свого вулика, подібно тому як ми, виходячи з готелю в чужому місті, намагаємося добре роздивитися, щоб знайти дорогу назад.

Ось чому багато пасічників здавна фарбують передні стінки вуликів у різні кольори, аби допомогти бджолам не переплутати своє житло з сусідніми вуликами. Це може не досягти поставленої мети, якщо людина вибирає фарби, які підходять для її очей, але погано розпізнаються бджолами. Синій, жовтий, білий, чорний кольори бджоли розрізняють добре.

Проблеми бджільництва на Україні

В усі часи люди добре знали ціну бджолам, тож всіляко підтримували і розвивали бджолярство. Адже воно давало велику економічну вигоду, забезпечуючи цінними продуктами і хорошим врожаєм.

Так було і на Україні з часів Київської Русі. Історики стверджують, що на території Київської Русі налічувалося до 50 млн. бджолиних сімей.

Наш краєнин М. М. Витвицький, який серед східних слов'ян першим видав книжку «Наука про пасіки», писав: «... відомо, що наші діди не мали ні срібних, ні золотих копалень: золотими копальнями були бджоли». То чому ж зараз на полицях крамниць України, як правило, штучний мед? Чому ціна кілограма гречаної крупи зросла до 20 крб, немає у достатній кількості і соняшникової олії? І подібних запитань можна ставити дуже багато. Річ у тому, що такій галузі, як бджільництво, не приділяється достатньої уваги на всіх щаблях господарської влади. Держава не підтримує власників пасік. І великих пасічних господарств у достатній кількості не створює. Галузь у занепаді. Увага до бджільництва ослаблена. І наслідки цього значно глибші, ніж здається на перший погляд. Адже бджоли не тільки виробники цінних продуктів, попит на які невпинно зростає. В умовах різкого зменшення природних запилювачів тільки вони можуть компенсувати їх нестачу.

Американські вчені підраховали, що непряний прибуток від запилення ентомофільних культур у 20 разів перевищує прямий від продуктів бджільництва і дає їм щороку до 6 млрд. доларів. Американці рахувати вміють.

Таким чином, бджільництво — це важливий чинник збільшення виробництва основних продуктів сільського господарства — м'яса, молока, масла, крупи тощо і врешті-решт, що дуже важливо для умов України — бджоли підтримують екологічну рівновагу в природі.

Які ж причини призвели до занепаду бджільництва? На мій погляд, основна — це відсутність чіткої організації структури усіх ланок галузі. Як відомо, більше половини меду у нашій країні одержують на індивідуальних пасіках. А хто про них дбає? Крім власника — ніхто!

У деяких областях цукор на зимову підгодівлю Укркоопспілка виділяє аж у грудні. Зрозуміло, що бджолоконтори, това-

Теорія, практика, госвіг

риства пасічників цих областей та й колись могутній Держагропром байдужі до справи бджолярської. З хворобами бджіл пасічники теж борються самотужки.

Про технічне забезпечення галузі нічого і говорити. Навіть дідівський інструмент та інвентар відсутні. В республіці немає жодного більш-менш солідного підприємства, яке б займалося його виготовленням. Весь необхідний для роботи інвентар доводиться завозити з інших республік. А той же спеціальний димар з подовженим хоботком можна виготовити в майстернях першого-ліпшого господарства. Чому цього не робиться?

Ще і ще раз напрошується висновок: структура і забезпечення галузі не відповідають вимогам часу.

А де займаються селекційною роботою з місцевими бджолами? Натомість завозимо маток з різних регіонів країни, що призводить, в кінцевому результаті, до значного зниження продуктивності бджолиних сімей. Не один раз на Полтавщині, Черкащині, Прикарпатті виявляли занепокоєння небажаним завезенням на Україну маток сірих кавказьких бджіл. Адже ця порода не пристосована до збирання нектару з гречки та деяких інших традиційних для нашої республіки культур. Вони не підвищують їх врожайність, а подекуди навіть знижують.

Давно назріло питання щодо прийняття законодавчих положень про захист бджіл. Треба в кожному регіоні, області створити племінні пасіки чи репродуктори для виведення чистопородних маток. Слід давно проаналізувати й плани породного районування комах. В республіці повинні бути лише українські степові та карпатські бджоли.

Годі говорити про пропаганду передового досвіду, історичного минулого бджолярства на Україні, видавничу справу.

І знову ж напрошується висновок: архаїчна структура стримує розвиток галузі. Настав вже час перейти від товаристваматорів до професійної спілки. Спілка — це, насамперед, об'єднання професіоналів, зацікавлених, усю роботу вести на високому організаційному, справді профе-

сійному рівні. Береться до уваги все — від виробництва меду і продуктів бджільництва, їх переробки, реалізації — до наукового і технічного забезпечення галузі. При наявності спілки бджолярів всі проблеми розв'язуватимуться не міністрами сільського господарства чи байдужими керівниками обласних бджолоконтор, а, насамперед, самими спілчанами. Настав вирішальний час організаційної перебудови аматорських пасік, всієї галузі. Я вірю, що така перебудова на порі і вже, нарешті, почалася в Галичині.

Закликаю всіх бджолярів України давати свої пропозиції до журналу. І тоді, безперечно, відновиться слава українського гречаного меду не лише у республіці, але й у світі. І хай нас добродушно й надалі називають гречкосіями. Бо разом з нами всі будуть ласувати гречаною кашею з шкварками чи варениками-гречаниками.

Хочеться сказати, що на Західній Україні традиції створення спілок давні. Ще в 1870 році товариство «Галичанка» виступило з проектом закону «Про охорону бджільництва». В 1893 році було видано статистичний довідник про стан бджільництва в регіоні.

Було і наукове товариство «Рій» у Львові. В 1926—1927 рр. пасічницька спілка у Львові випустила звернення до пасічників у Західній Україні.

В 1941 р. видано статут спілки пасічників при хліборобській палаті у Львові. Напевно, однією з перших спілок бджолярів на Україні була спілка бджолярів Коломиї, заснована в 1876 році. А в невеличкому містечку Войнилів така спілка організована в 1878 році.

Так ось, наше завдання — відродити ті давні традиції, повернути до життя цей багатющий досвід наших дідів, прадідів. І, безперечно, до нього додавати свої спостереження, думки, чесну і жертвенну працю для добра народу України.

А який багатющий досвід, який штучно не передавався, є у сусідній Польщі. Автор цих рядків був у 1987 році на всесвітньому з'їзді «Апімондії» у Варшаві. І мав можливість переконатися, що в далеко гірших кліматичних і природних умовах польські бджолярі добилися світового визнання.

Польські громадяни не знають, що таке штучний мед чи відсутність ліків, виготовлених з продуктів бджільництва. Вони є в кожній продуктивній крамниці. І в кожній області є будинок бджоляра. Це одночасно і будинок відпочинку, санаторій, і будинок пропаганди, навчання кадрів. Так що за досвідом за океан не треба їздити. Маємо свій і бачимо його у сусідів.

Михайло Рудковський,
пасічник, м. Івано-Франківськ

ЩЕДРІ УРОЖАЇ МЕДУ

Анатолій Іванович Нор обслуговує колгоспну пасіку у Верхньодніпровському районі на Дніпропетровщині. Пасіка вважається однією з кращих у районі. З року в рік пасічник одержує високі медозбори. За мету поставлено не тільки виробництво меду, воску, нових бджолиних сімей, але й запилення сільськогосподарських культур.

Варто зауважити, що завдяки наполегливій праці колгоспного пасічника виробництво товарного меду досягло позитивних результатів. Так, наприклад, з кожного вулика Анатолій Іванович за останні п'ять-шість років майже стабільно одержує по 14,6—14,8 кілограма меду. А річний взяток від 130 бджолосімей становить близько 560 кілограмів.

Що дає змогу Анатолію Івановичу одержувати стійкі медозбори? Насамперед, його добросовісне ставлення до роботи, спостережливість, чималий досвід, уміле використання кормової бази, багаторазові кочі.

У господарстві щорічно висівають понад 500 гектарів ентомофільних культур, у тому числі близько 400 гектарів соняшника, 11 гектарів гречки. Невеликими площами розміщені сад, люцерна, еспарцет на насіння, овочеві та баштанні культури.

На присадибній ділянці висівається 10 гектарів фацелії.

Всі медоноси пасічник використовує уміло і раціонально. У період медозбору Анатолій Іванович ділить пасіку на 2—3 точки по 50—70 сімей у кожному, розміщуючи їх на протилежних кінцях поля, чим організує зустрічне запилення.

Використання наявної кормової бази невеликими точками сприяє запиленню сільськогосподарських культур, одержанню високих медозборів і раціональному використанню бджіл.

Багато уваги пасічник приділяє племінній роботі та поліпшенню якості бджолиних сімей. Він систематично відбирає найбільш продуктивні сім'ї і вибраковує малопродуктивні. Не рідше, ніж один раз у два три роки, виписує племінних маток української степової породи, схрещує їх з місцевими для одержання найбільш продуктивної помісі першого покоління.

На пасіці щорічно змінюється 60—70 процентів маток. Залишаються на зиму

не менше, ніж 20 відсотків запасних маток. Анатолій Іванович змонтував електронавантажувач, за допомогою якого швидко і зручно перевозить вулики від зимівника до стаціонарної точки.

Ретельно й уважно готує бджоляр пасіку до зимівлі. Після головного медозбору з соняшника він ретельно оглядає всі бджолині сім'ї, уточнює кількість кормових запасів, вибраковує непридатні, видаляє зайві соти-рамки. Цукровий сироп згодовує по 5—6 кілограмів на бджолосім'ю у серпні й залишає по 15 кілограмів квіткового меду.

Після виходу розплоду пізньої осені всі бджолині сім'ї оглядає, видаляє маломедні рамки, остаточно формує гнізда на зиму.

Бджоли зимують у зимівнику, загибелі сімей нема. Рано навесні після підвищення температури до плюс 18 градусів виставляє бджіл із зимівника і вони роблять обліт. Стаціонарний точок розміщується у лісі. А це дає змогу використати перші медоносні і пилюконосні рослини.

Сім'ї, які ослабли, добре утеплює, щоб матка не зменшувала яйцекладку при похолоданні. У весняний період поповнює кормові запаси (до 12—14 кілограмів на бджолину сім'ю) шляхом підставки запасних медоносних рамок.

У гніздах обов'язково контролюється наявність пергових рамок (2—3 на бджолину сім'ю). Об'єм утримує суворо по силі, у міру розвитку сім'ї гніздо розширює.

На пасіці ведеться журнал, бджоли регулярно обстежуються на хвороби з відміткою у ветсанітарному паспорті.

Бджолині сім'ї оцінюються за продуктивністю, виявляються кращі, від яких формуються ранні відсадки для поповнення пасіки.

За пасікою закріплено трактор МТЗ, є автофургон, будиночок бджоляра.

Р. Лапицький.

Старший зоотехнік з бджільництва
Верхньодніпровського району
Дніпропетровської області.

НА ПАСІКАХ НІКОПОЛЯ

У господарствах Нікопольського району, що на Дніпропетровщині, налічується 2663 бджолосім'ї, у підсобних господарствах 617, у бджолярів-любителів 18663, по всіх категоріях господарств 21598 бджолосімей. Основу кормової бази складають сіяні медоноси на площі близько 1200 гектарів,

у тому числі фацелії — 76 гектарів, буркуну — 91 гектар, еспарцету — 220, ріпаку, гречиці, редьки, гречки — 813 гектарів. Крім цього бджоли запилюють 7200 гектарів соняшника, 1128 гектарів садів. Половину бджолосімей вивозять на кочівлі в інші області на білу акацію, гречку, коріандр для одержання меду. Основний напрям пасік — медовозапилювальний.

Виробництво товарного меду на одну бджолосім'ю в середньому за рік становить 15 кілограмів. Але є в районі пасічники, які мають значно кращі результати. Так, бджоляр М. А. Свириденко протягом останніх років одержує в середньому по 51 кілограму товарного меду від кожної з 125 бджолосімей, І. В. Руденко — по 25,6 кілограма від 135 бджолосімей. Добрий взяток беруть з вуликів бджолярі О. І. Багурін, П. П. Онищенко, М. С. Рунчев.

Всього в районі працюють 27 визнаних майстрів пасічництва. З них 7 мають посвідчення майстра бджільництва першого класу, всі мають освіту по бджільництву. Очолює цю галузь в районі старший зоотехнік Л. П. Ослам.

В районі недостатня кормова база для бджіл, тому половина пасічників вивозять на кочівлю бджіл в інші області.

Великого значення пасічники надають наروщуванню сили бджолосімей. Навесні в ряді господарств застосовують електропідігрів. В районі є 8 павільйонів, де утримується 273 бджолосім'ї, і 14 платформ, в яких розміщується 322 бджолосім'ї.

Пасічник М. С. Рунчев з місцевої птахофабрики перевів всю пасіку, що складається з 103 бджолосімей, на павільйонне утримання.

За допомогою павільйонів і платформ є можливість частіше перевозити бджіл до медоносів.

У радгоспі «Прогрес» на пасіці працюють два брати Борис та Андрій Камневи. Господарство придбало 100 пилюкозловлювачів, організовується відбір бджолоїної отрути. Для цього виготовлено уже обладнання. В одному з радгоспів планують одержувати маточне молочко.

Проводиться робота по поліпшенню кормової бази для бджіл. Всі пасіки в районі кочові, жоден пасічник не утримує бджіл у сезон біля зимової точки, а вивозить їх до медоносів.

Велика увага приділяється підбору кадрів бджолярів. Бо від того, як пасіч-

ник працює, багато залежить одержання продукції. Всі вони мають спеціальну освіту. Тих, хто не має досвіду, направляємо на місячні курси, які кожного року організовуються в області. У Нікополі вже проведено два випуски курсів бджолярів-любителів. Кращих з них приймаємо на роботу в господарства району. Дякуючи новій оплаті праці при орендному, сімейному та інших підрядах, зросла заробітна плата бджолярів, а це позитивно впливає на їх роботу.

Для того, щоб пасіки не були збитковими, крім меду і воску, заготовляють пилок, прополіс. Значну суму затрат з пасік перераховуємо на агрономію за опилання ентомофільних культур. Ще з весни укладаються договори між пасічниками і бригадами польових бригад, де зазначається, скільки буде коштувати вивезення бджолосім'ї на запилення.

За підсумками роботи у 1989 році у Нікопольському районі при наявності 2663 бджолосім'ей відкачано 29,5 тонн меду, з них продано державі 16,1 тонну.

М. Голубничий.

БДЖОЛОРОДИНИ У ТЕПЛИЦЯХ

Особливість утримування бджолородин у теплицях полягає в тому, що бджоли відчують певний «голод» білкового корму — перги. Підгодовувати такі сім'ї консервованим пилом не вигідно. Справа у тому, що свіжозібраний пилок потрібно консервувати за відповідною технологією. Але й одержання цукрового білка також має свою специфіку, необхідне додаткове обладнання, приміщення тощо. До того ж при тривалому зберіганні пилок втрачає свої властивості.

Якщо ж бджолосім'ю розмістити у теплиці на цілий сезон вирощування у ній рослин, то така сім'я ослабне, до того ж, їй потрібно підставляти рамки з пергою з інших бджолородин. Коли б розміщати бджолосім'ї зовні теплиці і відкривати два льотки, один у середину теплиці, а другий назовні, то у такому вулику за рахунок великого перепаду температур (у теплиці 20—35°C, а на дворі —0—20°C) між льотками утворюється сильний протяг, що затримує розвиток бджолородини.

При тепличному пасічникуванні доцільно утримувати сім'ї в утеплених вуликах-лежа-

ках на 20—24 рамки з двома льотками у різні сторони вулика.

Такий вулик ділять на дві рівні частини. В обидва відділення розміщують по сім'ї.

Вулик ставлять зовні теплиці. І коли одна сім'я залітає у теплицю, то друга вилітає у поле, ліс тощо. Тобто, одна сім'я працює на запиленні тепличних рослин, друга — набирає силу і заготовляє пергу.

Через 2—3 тижні вулик розвертають на 180 градусів і в такий спосіб бджолосім'ї змінюють свої функції роботи. Сім'я, яка працювала у теплиці, тепер буде літати в поле, а сім'я, яка заготовляла пергу, летітиме у теплицю.

Такі маніпуляції здійснюють протягом цілого сезону вирощування тих чи інших рослин у теплиці.

При такому методі пасічникування в теплицях максимально зберігаються сім'ї, їх сила невпинно зростає, оскільки такі сім'ї постійно забезпечені білковим кормом. З таких сімей можливо навіть зробити відводки.

Розміщуючи вулики зовні теплиці, маємо можливість не займати корисні площі для вирощування тепличних рослин.

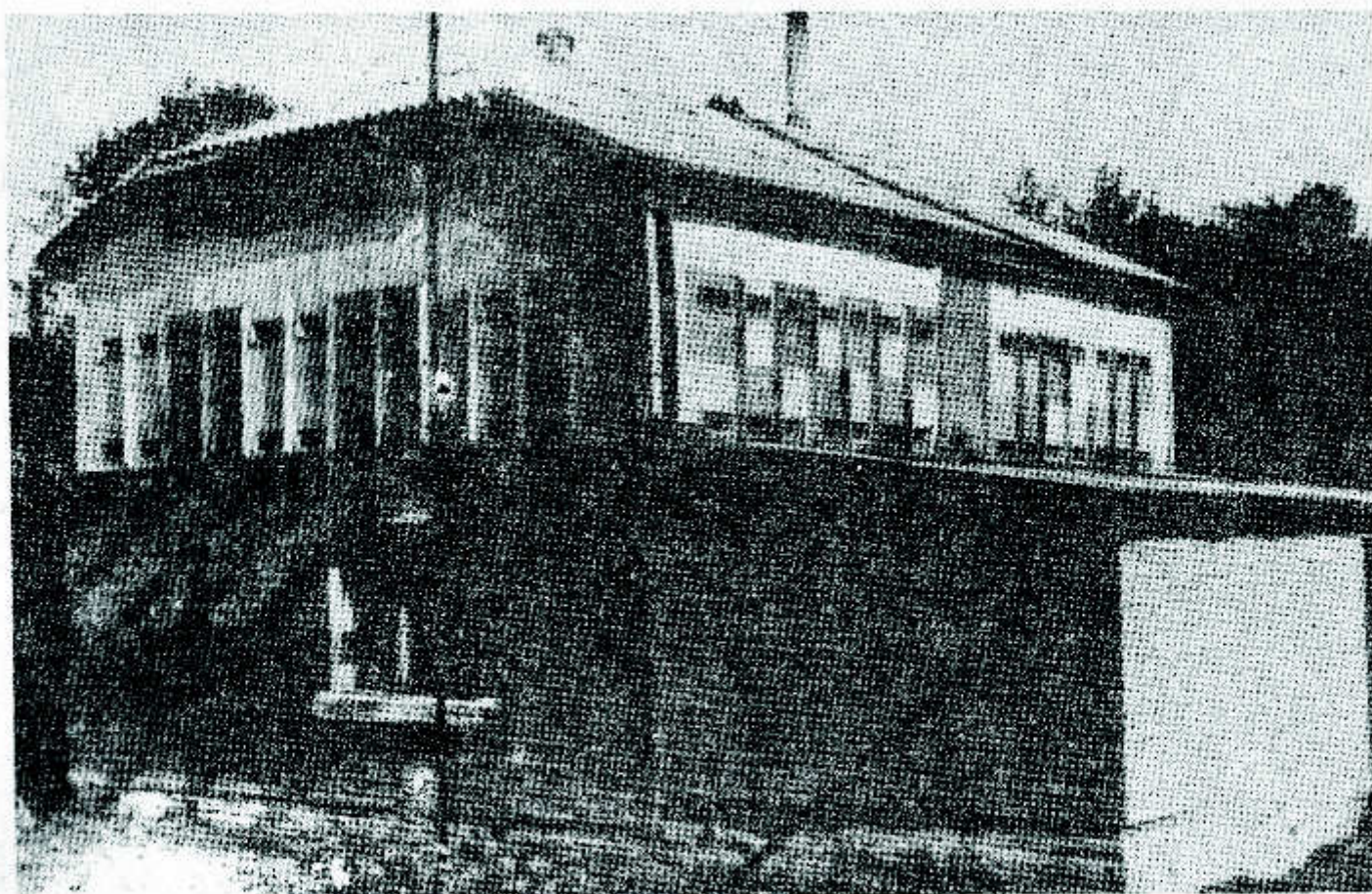
В. Болкот, м. Львів.

ПАСІКА-ФОРТЕЦЯ

Слава Богові, дожив до дня Незалежності і волі. Дожити то дожив, але ще не зробив того, що задумав і мріяв довгий час — стати мільйонером. Зараз я вже мільйонер, бо маю мільйон бджіл, але треба, щоб цей мільйон вимірювався грішми. Отож, отож, допоможіть мені і за короткий час це буде реальністю. Що для цього треба? Я організовую бджолофірму малого підприємства «Січ».

Для початку мені необхідно хоча б ту кількість землі, де побудована моя власна пасіка-фортеця. Далі, поблизу землі, що належить лісництву та радгоспу, можна засівати медоносними рослинами. У стаціонарному павільйоні на 108 бджолосім'ей є всі умови для виводу маток із штучним (лабораторним) заплідненням — це маткорозплідник, який буде забезпечувати матками всі пасіки нашого регіону.

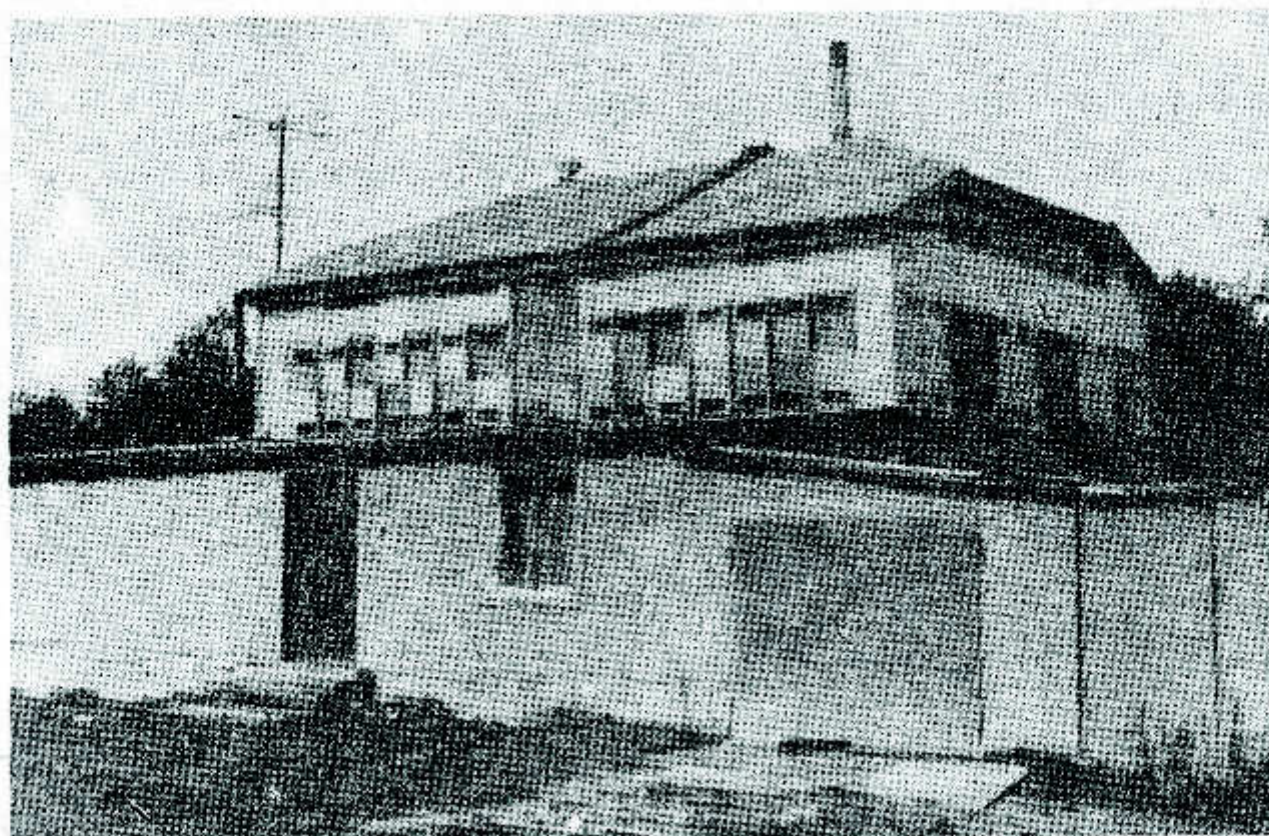
Хотів би також у Червонограді відкрити магазин (для цього насамперед потрібно мати приміщення), який буде забезпечувати всіх пасічників бджолиним інвентарем і вощиною. А від пасічників приймати мед, віск, прополіс, пилок, бджо-

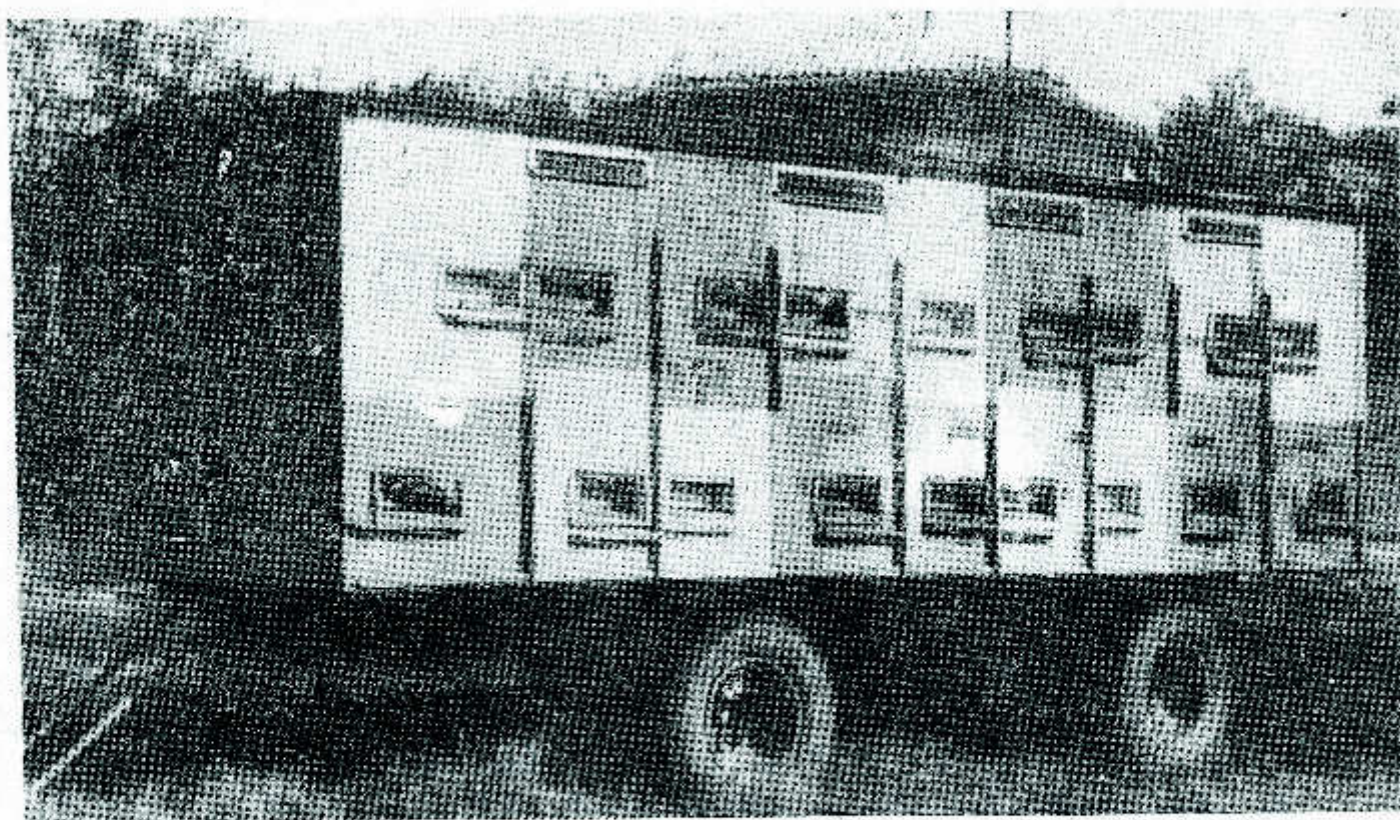

лину отруту з лабораторним аналізом. При міській лікарні можна було б відкрити пункт апітерапії і забезпечувати його продуктами бджільництва.

Щоб усі колгоспні і радгоспні пасічники, крім меду, збирали і всі інші продукти бджільництва, треба ці пасіки передати у власність пасічників, дати їм відповідне обладнання для збирання отрути, пилку, маточного молочка.

Три пасічники, маючи 100 бджолосімей, можуть за літо зібрати не менше 300 грамів отрути (на світовому ринку 1 грам отрути коштує понад 100 доларів), 30—50 кілограмів пилку і декілька кілограмів маточного молочка. Всі ці продукти в наш радіаційний час — це незамінні ліки, які виводять з організму радіонукліди і нітрати, підвищують імунну систему організму людини. І якщо в минулому році потреба

на отруту була 3—4 кілограми, то в цьому — 200 кілограмів. Якщо бджоли кусають людину, то стійкість організму проти радіації збільшується в 10 разів.

І останнє. Для забезпечення пасічників бджолиним Інвентарем потрібно створити відповідну базу. По суті, така база є. Неподалік моєї пасіки законсервована військова частина. Отож, настав час, аби конверсія почала діяти і на розвиток бджільництва.

І. Присяжний,

власник сучасної козацької пасіки-фортеці.

ЯК ЗБЕРІГАТИ МЕД

Якось довелося мені лежати в лікарні з двома пасічниками. Звісно ж, мова велася, в основному, про справи бджолярські. Ділилися своїми спостереженнями, набутим досвідом. Довелося мені бути свідком і однієї цікавої суперечки. Йшлося про те, як краще зберігати мед.

— Я зберігаю мед на печі, щоб не кристалізувався, — каже один.

А я вважаю за краще розтоплювати на плиті, щоб був рідкий, — вторить другий.

Втрутившись у їх суперечку, я сказав, що обидва вони не мають рації. Кристалізація меду — процес закономірний і свідчить про його зрілість. Якщо це не станеться через 2—3 місяці після відкачування, то продукт забродить, бо має надто високу вологість.

Розповів колегам про те, що у Єгипетських пірамідах знаходили мед, якому було понад 2000 років, але він не втратив своїх

властивостей. Якщо ж його розтопити, то втрачається все, чим славиться цей продукт. Не знайдете більше у ньому таких ферментів, як інвертаза, ліпаза, каталаза, діастази, пероксидази, бактерицидних та ефірних речовин, а також багатьох вітамінів. Це наслідок дії високої температури.

Навіть, коли зберігати мед при кімнатній температурі, то протягом місяця плодовий цукор (левульоза) перетвориться в отруйну речовину. Правда, для людини вона не страшна.

Я вважаю, що найкращою тарою для зберігання меду є скло, порцеляна, глиняний та емальований посуд, а також дерево — липівки. Температура зберігання — не більше 10 градусів тепла у сухому і чистому приміщенні.

Я Баціц.

Старосамбірський район
на Львівщині.

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ

Багато інею на деревах — буде багато меду.

Блискавка взимку — на бурю.

Вітер узимку повіяв із північного боку — на великий холод.

Ворона сидить уранці на верховітті і каркає — на завірюху.

ПРИРОДНО-КЛІМАТИЧНІ УМОВИ І ЗБІР МЕДУ

Надзвичайно важливу роль відіграють у бджільництві природні і кліматичні умови утримання пасіки. До них необхідно пристосувати відповідні методи догляду за бджолами. Те, що відповідає південним чи східним областям України, у західних, як показала практика, не дає ефекту. Тому знання природно-кліматичних умов має для бджоляра першочергове значення. На основі довголітніх спостережень, які я систематично і скрупульозно записував у відповідно ведений календар, постараюся охарактеризувати природно-кліматичні умови, які мають безпосередній вплив на розвиток і життєдіяльність бджіл у західних областях України.

Осінь у цьому регіоні буває переважно теплою і сухою, але, незважаючи на це, вже у вересні бджоли літають слабо. На полях і луках немає вже жодних квітів — поля зорані сіножаті скошені. Місцями поблизу лісу є ще взятки з вересу, проте у вулику меду вже не прибуває, а навіть частково зменшується. До половини жовтня інколи бувають теплі дні, в які можна ще укладати бджолині гнізда та підгодовувати бджіл на зимівлю. З другої половини жовтня починається холод, отже, бджоли повинні вже бути забезпечені на зимівлю.

Зими бувають різні — холодні, навіть суворі, морози інколи сягають 25°C , бувають і лагідні, при 0° або середньохолодні при -5° , -10°C . Взимку випадає багато снігу, але він швидко тоне і знову випадає. Характерна особливість зим у цьому регіоні — мінливі температура і напрям вітру, чергування холодних і сонячних днів з похмурими і лагідними. Кожних п'ять-десять днів змінюються напрям вітрів, помірні чергуються з сильними. Восени і навесні віють переважно західні вітри.

Майже кожного року в кінці лютого або в березні настає весняне потепління, яке триває тиждень, інколи два, далі знову перемагає холод, який може тривати навіть протягом цілого квітня. Під час першого потепління бджоли облітуються, але перевірити бджолині гнізда немає можливості, ще холодно. Інколи в березні бувають теплі дні, бджолиносять пилки з ліщини та підбілу і пасічники віщують багатий медом рік. Як правило, так і буває. У квітні може знову похолоднішати, сильні вітри часто у першій половині місяця наносять ще кучугури снігу.

Перший обліт бджіл у західних областях України буває в кінці лютого або в березні. Наприклад, в роках 1943, 1944, 1950 бджоли облітувалися в кінці лютого; у 1938, 1942, 1945, 1946, 1948, 1951, 1953, 1954 роках — у березні, в 1952 — 5 квітня.

З другої половини квітня починає поступово теплішати, і вже у травні настає тепла весна. Так буває, звісно, не кожного року. Часто теплі дні чергуються з холодними, вітряними, тому для успішного розвитку розплоду необхідно цілу весну утримувати вулики утепленими.

Протягом зимівлі, починаючи з жовтня і до кінця березня, сильна сім'я споживає в середньому 8—10 кілограмів меду. До початку весняних взятків — ще 2—4. Отже, на зимівлю потрібно залишити кожній сім'ї не менше 12 кілограмів меду і мати весняного фонду 2—4 кілограми.

Перші весняні взятки бджоли беруть з агрусу, верби, кущів лози, з кульбаби та садів. Сади починають цвісти в кінці квітня, частіше у травні. Цвітіння триває два-три тижні. Протягом цього часу бджоли мають змогу запасатися кормом до наступних взятків, тобто до половини червня. З садів сильні бджолині сім'ї приносять, в залежності від року, по 5—10 кілограмів меду. Після цього настає безвзятковий період, який триває приблизно 10—15 днів. В кінці травня і на початку червня часто бувають холодні дощові дні, під час яких бджоли слабо літають. Проте сім'ї, забезпечені достатньою кількістю корму, вирощують у цей час багато розплоду, з якого виходить у липні на головні взятки основна сила льотних бджіл. На кінці травня, а частіше на початку травня, цвітуть акація і малина. Взятки з малини бджоли використовують повністю, а з акації майже кожного року пропадає. Акація теплолюбна, медує лише після теплих ночей, а їх, як правило, немає.

Головний взятки починається завжди в кінці червня і триває до половини липня, інколи довше, інколи коротше. В цей час цвітуть гречка, липа, багато польових і різних лугових квітів. Часто буває так, що цілий тиждень, а то й два, цвіте липа або гречка, а бджіл на них нема, бо погода не сприяє. 2—3 дні покрутяться над ними — і все. Під час головних взятків і після них у мед потрапляє дещо з паді, яка з'являється на липах, вербах, кленах та інших рослинах. Кожна місцевість має свої специфічні природні особливості, що й позначається на величині збору меду.

Наведу дані про кількість зібраного меду з розрахунку на одну сім'ю за багато років підряд: 1945 рік — 34 кілограми, 1946 — 38, 1947 — 40, 1948 — 10, 1949 — 40, 1950 — 32, 1951 — 25, 1952 — 30, 1953 — 16, 1954 — 17, 1955 — 15, 1956 — 38, 1957 — 23, 1958 — 20, 1959 — 25, 1960 — 14, 1961 — 10, 1962 — 15, 1963 — 28, 1964 — 25, 1965 — 14, 1966 — 17, 1967 рік — 16 кілограмів.

Це були, так би мовити, золоті роки для медозбору. Далі багато років були зовсім без взятку, а за останні 70-й і 80-й роки приносили бджоли за сезон лише по 5—10 кілограмів меду на сім'ю. Причиною цього стали не лише несприятливі кліматичні умови, але, головне, підвищена культура землеробства, — зникли з полів бур'яни, а посівів медодайних трав льоту моїх бджіл не було. Бджолярі, які займалися кочівлею бджіл, збирали дещо більше меду.

П. Возняк

Учитель-пенсіонер м. Кам'янка-Бузька Львівської області

ФОРМУВАННЯ СІМЕЙ

Сім'ї медоносних бджіл розмножуються двома способами — роїнням та штучним формуванням відводків.

Наприкінці весни, як тільки в сім'ї відбулася заміна старих, що перезимували, бджіл молодими, збільшується кількість відкладених маткою яєць, а, отже, й личинок, які виховує сім'я. За сприятливих умов «населення» вулика щодня зростає на 1—1,5 тисячі бджіл. Якщо в цей час немає медозбору, чимало молодих бджіл залишається без роботи. Виникає схильність до роїння.

У такий спосіб бджоли розмножуються в дикому стані та при їх утриманні в нерозбірних вуликах. Досвід пасічників переконує, що роїння шкідливе, воно знижує продуктивність бджолиних сімей і праці пасічників, навіть завдає збитків, бо, готуючись до нього, бджоли занедбують медозбір і втрачають частину взятку. Знижується і вихід воску.

Під час роїння бджоли, здебільшого з плідною маткою, відлітають у нове житло, знайдене розвідницями чи запропоноване пасічником, і живуть новою сім'єю із старою маткою, відбудувавши собі гніздо. В старому гнізді виводять молодих маток. Одна з них залишається і, спарувавшись із трутнями (в повітрі) стає плідною. Сім'я продовжує своє існування вже з новою маткою.

Коли у вулику залишається кілька маточників, послідовно виходять рій за роєм, і сім'я зовсім знесилюється.

Роїння — це стихійне явище, але найчастіше роять малопродуктивні сім'ї, розмноження яких небажане.

Рої вилітають із вулика після запечаткування перших маточників. Це відбувається теплої, погожої днини з 10 до 14 години. Збираючи рій, треба пильно стежити, щоб у роївню потрапила матка. Якщо бджоли ведуть себе тихо і спокійно, то це означає, що вона з ними, а коли хвилюються, гудуть, вилітають з роївні — матки серед них нема. Тоді її шукають там, де попередньо сів рій, або на землі, в траві.

Надвечір рій переселяють у заздалегідь підготовлений вулик. Перед цим туди ставлять одну рамку з відкритим розплодом (бажано з тієї ж сім'ї, яка відпустила рій), щоб запобігти зльотів. Рою дають 2—3 добрих рамки із сушняком та стільки ж із штучною вощиною. Рамок має бути стільки, щоб рій їх густо вкрив. Стільники подають із медом.

Щоб поселити рій, його проводять через горішню частину вулика, витрушуючи бджіл на рамки. До прилітної дошки приставляють дощечки або лист фанери — «східці» — й потроху висипають туди бджіл з роївні, спрямовуючи їх у льоток за допомогою димаря. Дозволено дещо утеплити гніздо згори (за похолодання). Через 2—3 дні після оселення рою його оглядають, пильнуючи, як відкладає яйця матка, чи відбудовується гніздо, скільки потрібно підставити нових рамок із штучною вощиною.

В сім'ї, яка відроїлася, зрізають усі маточники, крім найкращого, й періодично оглядають сім'ю, створюючи їй належні умови для розвитку.

Запобігти роїнню можна своєчасним розширенням гнізда, поліпшенням вентиляції, затіненням вулика у спеку,

розосередженням закритого розплоду, завантажуванням бджіл роботою на збиранні нектару й пилку, завчасною заміною старих маток молодими, формуванням відводків тощо.

Штучне розмноження дозволяє планово, у визначені строки здійснювати приріст сімей на пасіці. Дотримуючись цього методу, можна добитись підвищення продуктивності сім'ї, скоротити затрати праці порівняно з тими, коли використовують природне роїння.

Найпоширеніший спосіб штучного формування нових бджолиних сімей — утворення відводків з нелютних бджіл. З цією метою від високопродуктивної родини, яка має не менше 8—9 рамок запечатаного розплоду і 10—12 вуличок бджіл, відбирають 2—3 рамки із зрілим розплодом та стільки ж рамок із кормом і бджолами, які обсідають ці рамки. Їх переносять за глуху перегородку або ж у порожній вулик. У крайній стільник наливають 200—300 грамів води. Якщо у відводок потрапляє мало бджіл, то їх струшують з інших рамок. Сім'я має бути така, щоб могла обігріти розплід.

Формують відводок удень, коли майже вся льотна бджола працює в полі. Адже частина льотних бджіл, що перенесені з рамки до нового житла, незабаром відлетить на старе місце, а у відводку залишаться тільки молоді, нелютні бджоли. Тому вулик треба добре утеплити, а льоток скоротити.

Під кінець дня, після зльоту старих бджіл, у відводок поміщають матку або маточник. Найкраще брати відводки з плідними матками, які одразу ж з першого-другого дня відкладають яйця. Відводки з неплідною маткою, а особливо з маточником, розвиваються тільки після запліднення матки, тобто становлення нової сім'ї затримується на 10—15 днів чи й більше.

За відводком треба пильнувати, щоб його не пограбували бджоли з інших сімей, перевіряти, чи вдосталь у гнізді корму. Бажано підсилювати відводки рамками із запечатаним розплодом. З неплідними матками відводки стають сім'єю за 7—8, а з плідними — за 5—6 тижнів до основного медозбору.

Ранні весняні відводки перед головним взятком досягають повної сили і можуть не тільки забезпечити себе кормом, але й давати товарний мед.

Збірні (з розплоду інших сімей) відводки можна формувати лише в тих випадках, коли на пасіках немає заразних захворювань. Перевага їх у тому, що вони не дуже ослаблюють інші сім'ї, на них не впливають пізніші строки формування (за 2—3 тижні перед медозбором), хоча тут і порушується віковий склад бджіл у новій сім'ї. Серед них відсутні льотні бджоли, а молодь не здатна ні охороняти гніздо від злодіїв та шкідників, ні забезпечити себе кормом та водою у перші 5—10 днів після утворення сім'ї.

Спосіб формування відводків із льотних бджіл, що відомий під назвою «наліт на матку», або маточник, застосовували ще за часів утримання колод і дуплянок. З поля бджоли повертаються до свого гнізда. Тому перед роїнням сильної сім'ї її вулик переносять на інше місце, а тут ставлять вулик із 5—6 рамками зі стільниками й вощиною та двома рамками з медом (2—3 кг). У першій половині дня за погожої й сонячної години з материнської сім'ї переносять до нового вулика 3—4 рамки із заплодом різного віку, бджолами та старою маткою або маточником. І вся льотна бджола потрапляє до своєї матки. В старій сім'ї немає льотних бджіл, там залишається тільки розплід та нелютна молодь, яка доброзичливо зустрічає нову матку або маточник. Такій сім'ї в перші 2—3 дні після поділу потрібно давати воду.

Цей спосіб не вигідний тим, що в одній сім'ї збираються лише льотні бджоли, мало молодих бджіл-годувальниць, а в іншій, навпаки, багато молоді та майже відсутні льотні бджоли. До того ж в обох родинях порушений віковий склад і сім'ї не можуть ефективно використати медозбір.

Інколи способом нальоту деякі пасічники утворюють сильні сім'ї за рахунок двох родин.

Найкраще формувати відводки з бджолами різного віку. Це сприяє тому, що в обох нових сім'ях поліпшуються умови життя бджіл і розпо-

ду, забезпечується швидкий розвиток, полегшується праця пасічника. З цією метою сильні сім'ї, які мають не менше 8—9 рамок із розплодом та 11—12 вуличок бджіл, ділять на півльоту. Поряд із материнською сім'єю розташовують порожній вулик такої ж форми й кольору, а материнський переміщують, щоб між ними була відстань 0,5—1 м. Із материнської сім'ї до порожнього вулика переносять половину рамок із кормом, розплодом і бджолами. Матка може бути в будь-якому вулику (за поділу сім'ї на дві частини це не має особливого значення). В кожний вулик підставляють ще по 2—3 рамки із стільниками та вощиною, а коли потрібно, то й з кормом.

Гнізда цих сімей утеплюють. Бджоли, які повертаються з поля, не знаходять на старому місці свого вулика і летять в обидва. Щоб вони порівну розмістилися в обох вуликах, за цим процесом слід стежити, пересуваючи вулики. Під вечір підсаджують матку.

Спосіб «на півльоту» можна застосувати тільки в сильних сім'ях ранньої весни, задовго до головного взятку, або ж у післявзятковий час для інтенсивнішого осіннього нарощування перед зимівлею.

Цей спосіб використовують і в іншому варіанті, коли від основної сім'ї відбирають не половину всіх рамок, а третину або четверту частину. Водночас проводять і поділ льотної бджоли, відсунувши вулика з відводком убік та легко повернувши його від основного напрямку льоту бджіл материнської сім'ї. Привчаючи бджіл літати на два льотки, досить легко розмежувати родину на дві частини однакової або різної сили.

Для формування нових сімей доводиться використовувати і такий спосіб. Увечері, після льотної діяльності бджіл, від основної сім'ї забирають кілька рамок із розплодом, кормом та бджолами різного віку. Цей відводок перевозять на відстань 2—3 км від пасіки. На новому місці відводки починають працювати як невеличкі сім'ї.

**І. Багрій
В. Діденко.**

І РІД БДЖОЛИНИЙ, І РІД ЛЮДСЬКИЙ

Лист добродія А. В. Кота із села Дернів Кам'янсько-Бузького району на Львівщині не міг не привернути нашої уваги своєю щирістю. «У різних публікаціях по бджільництву я жодного разу не знайшов такої поради, яку дав мені колись мій батько. Нема в ній жодних секретів, але є велика, віками перевірена правда. Батько говорив, що бджоли будуть вестися тільки у того, хто любить їх всім серцем, вміє знайти з ними душевний контакт.

На власному досвіді я переконався, що можна мати всі пасічніцькі навички, знати, як приступити до вулика, але ладу навести чоловік не може. Бо нема оцього психологічного контакту. Чи помічали ви коли-небудь як впливає ваш настрій на «братів наших менших» — кішок, собак, коней? Те саме і з бджолами. За 20 років пасічництва я переконався в цьому.

Але ось що мене дивує. З ким не поділюся своїми думками бачу лише іронічні посмішки. Мовляв, може й мову людську бджоли розуміють? Не знаю щодо мови, але самого пасічника вони таки розуміють, якщо він про них дбає. Батько говорив мені, що коли хочу мати сильні бджоли і бути з медом, то ніколи не треба брати його з гнізда.

— Сім рамок навпроти льотка — це заборонена зона, — казав батько. — Туди можна втручатися тільки тоді, коли треба поміняти рамки, підставити вощину. Крайні 8 рамок, якщо в них є мед, розподіляти треба так: чотири відкачує, а чотири залишай на запас.

Батько утримував бджіл у 16-рамкових вуликах з вузько високою рамкою 430×250. Чудові були вулики, бо ніколи не пустували. У мене в саду стоїть ще один такий вулик. А поряд Даданівський. Але в батьківський рої влітають охоче. Ніби там якийсь магніт для них є.

Не знаю чи опублікуєте мої роздуми. Я зовсім не хочу нав'язувати комусь своїх думок. Але болить мене душа за прекрасну і світлу маленьку істоту — бджолу. Маймо до неї серце. Не даймо їй загинути. Бо здається мені, що коли загине рід Бджолиний, то така ж доля чекатиме і рід Людський».

Редакція впевнена, що багатьох людей турбує нині той стан, що є у природі. І чим більше буде небайдужих, чим голосніше говоритимемо про наболіле, тим швидше зможемо щось зарадити нашій щедрій українській природі. І місце пасічників при цьому — у перших рядах.

М. Винниківський.

ЧИ МОЖНА СПРОСТИТИ БДЖІЛЬНИЦТВО, ПОЛІПШУЮЧИ ЙОГО!

Автор цієї статті виготовляє вулик «Клімактабль», особливості якого він сам описує, тільки для потреб сільськогосподарських підприємств (господарств), але він обіцяє допомогти порадами всім тим, хто відчуває труднощі у виготовленні такого вулика власними силами.

Український бджоляр Ярослав Баціц успішно провів експеримент з вуликом Роже Делона, винахід якого недооцінено.

Пропонуємо увазі наших читачів уривок з праці французького пасічника «Продуктивне економічне і спрощене бджільництво», опублікованої автором з метою продовжити намагання своїх попередників вдосконалити кліматизацію вулика.

ВУЛИК — ЦЕ ПЕРШ ЗА ВСЕ ПРИРОДНИЙ ОРГАНІЗМ

Тепло у ньому є життєвою ї винятково важливою умовою. Регуляція температури здійснюється тут, в основному, через модуляцію гігрометрії бджолиної сім'ї. Якраз це і змушує їх здійснювати мікрокліматичну авторегуляцію.

Постійний кругообіг повітря, вертикально неперервний, висхідний (зростаючий) і нисхідний (спадаючий), дозволяє створити стабільний мікроклімат бджолиному грону. Досконала природа протягом дуже довгої і повільної еволюції створила ідеальний притулок для бджіл, дозволяючи їм гармонійно базуватись у глибоких дуплах найстаріших дерев.

Бджоли, ці «дівчата теплого світла», але холодної крові, які злилися в один термоорганізм для реалізації свого унікального мікроклімату, ховалися у створених природою вузьких і вертикальних недоторканих порожнинах.

Протягом зимівлі: відносна тіснота видовбаного стовбура (товщина його стінки щонайменше 30 міліметрів), кора, яка виконує функцію «пальта», — покращує ізоляцію. Герметично спаяні уверху соти, зафіксовані збоку, але вільні внизу, затримують тепле повітря навколо грона комах.

Забрані у компакту кулеподібну масу діаметром приблизно 300 міліметрів і знову підняті під невід'ємний ковпак харчів, бджоли концентрують і зберігають тепло у цьому притулку, створеному природою тисячі років тому. Звідси — економія енергії і кормів.

Якщо б розширити отвір у середині дерева і зрізати його, щоб одержати горизонтальний переріз 300×300 міліметрів, а також розрізати стовбур вертикально на численні частини по 215 міліметрів, дотримуючись відповідних технічних критеріїв, це дало б не тільки одне житло для важко працюючих бджіл, але покращило б доступ свіжого повітря до вулика (рою).

Маса свіжого нагрітого повітря піднімається, збагачуючи киснем вулик, а відпрацьоване вологе повітря, яке стало важким від вуглекислого газу та метаболічних (метаболізм — обмін речовин) залишків, осідає вниз і виходить з вулика.

Керуючись законами елементарної фізики, а особливо біофізики, пасічник — автор вулика Клімактабль — винайшов вулик, що прекрасно адаптується до особливого характеру бджіл, сталого у своєму біологічному циклі. Цей вулик сприяє економії енергії при обміні повітря, спрощує видалення відпрацьованого і надмірної вологи, особливо при великому медозборі, звільняючи від цього збирачок меду.

Такий вулик можна пристосувати для будь-якої бджолиної сім'ї, від найменшої до найбільшої. Умови життя його мешканців найближчі до природних, він вигідний, має високий запас міцності, зручний, економічний, простий і практичний завдяки автофіксації його коротких та низьких рамок. Ці напіврамки — «кліматизатори» можна знімати, що полегшує безперервність живої надбудови.

Вулик Клімактабль надійний у пасічницькій справі, забезпечує стабільність пасіки, економію біологічної та фізіологічної реактивної (протидіючої) енергії бджіл.

Цей надзвичайно сприятливий в усі пори року вулик дозволяє бджолиній масі перебувати внизу, недалеко від входу.

Переклад з французької Я. Баціца.

ЗАГАДКОВІ ДІАГНОСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БДЖІЛ

Про бджіл написано багато і, здавалося б, ми вже знаємо про цю маленьку комаху все. А чи ж справді це так? Багаторічні спостереження, які я веду, дають привід для серйозних сумнівів. Тому й вирішив поділитися своїми міркуваннями, охоче вступаю у дискусію на сторінках журналу з тими колегами, які мають якісь інші думки.

Впевнений у тому, що незнання широким загалом певних особливостей бджоли, наносить значної шкоди. Та й ми, пасічники, не все ще можемо пояснити у її поведінці. Чи багато хто з нас задавався питанням: бджола жалить куди-завгодно, а чи є в цьому певна закономірність? Так ось, куди завгодно бджола жалить лише у тих випадках, коли вимушена здійснювати функцію захисту. А як часто доводилося спостерігати, що, перш ніж ужалити, бджілка довго і терпляче вибирає місце. Вона наносить справді героїчний удар, бо жертвує своїм життям. Але ж заради чого?

Довго це питання не давало мені спокою, довго не міг я збагнути механізму ужалень і дати своїм спостереженням якісь обґрунтування. Але врешті-решт я почав розуміти глибиннішу суть. І, як завжди, допоміг мені у цьому випадок. У 1984 році на колективній пасіці мені було доручено зайнятися відкачуванням меду. На допомогу виділили робітника на ймення Михайло.

Я зайнявся відбором медових рамок, звільняв їх від бджіл і передавав Михайлові. А той вкладав їх у переносні ящики. І тут я запримітив, що мій помічник чомусь бере рамки тільки лівою рукою, а праву тримає в кишені.

— У чому справа, Михайле? — запитую його.

— Та бджоли жалять весь час у праву руку, — відповів той.

— А вона вас часом не болить? — запитую знову.

Михайло здивовано поглянув на мене, а далі запитав: «А ви звідки знаєте?»

Через декілька днів до моїх рук потрапила дуже цікава лекція про те, як китайські лікарі-діагности безпомилково встановлювали діагноз за допомогою нюху. Запах людського поту підказував їм больові точки.

Догадуєтеся до чого я веду? Так хочу

запитатися: хто краще вловлює запах — китайський діагност чи бджола з її надзвичайним природним хистом? Та давно наукою доведено, що в цьому бджола є неперевершеною.

І як тут не повторити знаменитого Архімедового вигуку. Ні, не випадково бджоли жалили Михайла саме у хвору руку. Давно відомо пасічникам і я особисто переконався у цьому, що бджоли частіше жалять людей у нездорові місця. Як правило, після цього хворому стає легше.

Безперечно, я не можу стверджувати категорично, що основну роль тут відіграє тільки нюх. Думаю, що є і якісь інші джерела інформації. Наприклад, доведено, що хворе місце на тілі людини має інше електростатистичне поле. Як би там не було, але вочевидь одно — бджола дуже часто приносить себе в жертву заради нашого здоров'я, а ми ще й сердимось на неї.

Сьогодні вже відомо немало методів лікування людей за допомогою бджіл чи бджолопродуктів. Використовуються й ужалення. Але болісно мені стає, коли згадаю, що, віддавши отруту, бджола гине. Як зробити так, щоб вона залишалася живою? Давайте, кожен думати над цим.

Безперечно, бджоли жалять і в неохайні, брудні частини тіла. Тобто гинуть без потреби. Тому пасічник завжди повинен пам'ятати найголовніше правило — ідеш до бджіл, пам'ятай про гігієну, не носи з собою неприємних для них запахів. Я твердо переконаний у тому, що з цими дивними і розумними комахами треба працювати без захисних костюмів і рукавиць. Краще подбати про чистоту, про знання і глибоке розуміння життя бджолиних сімей.

Переконався, що дуже важливим фактором є душевний стан. Якщо ви спокійні і з ніжністю та ласкою дивитесь-оглядаєте бджолину сім'ю, то бджоли так само доброзичливо поведуться з вами. Коли ж ви сердиті, знервовані, то до бджіл краще не потикатися. Самі будете покусані і чимало комах намарне загине.

Не можу пояснити механізму відчуття-розуміння, але переконаний, що бджола прекрасно розуміє людину і вміє віддячити. Був зі мною колись дуже неприємний випадок. Проводячи термообробку, я ненароком запарив одну сім'ю. Так мені стало зле на душі, не міг собі цього простити. Але раптом я помітив, що матка залишилася живою, та й окремі бджоли ще можна

врятувати. Цілу ніч зайняла ця операція, але десь близько тисячі комах вдалося врятувати. Хоч таким чином загладив свою вину. Помістив я цю жменьку бджіл на двох стільниках з медом і пергою в корпус багатокорпусного вулика, з боків і зверху утеплив ватними подушками, на дні поставив електронагрівач. Вулик розмістив на тому ж місці, де жила сім'я, що постраждала. Було це всередині грудня, мороз сягав уже 15—20 градусів.

Прослуховування підтверджували, що сім'я живе. Так, вона вижила і відновила-ся в силі. Але помітив я ще одне: під час оглядів бджоли поведилися надзвичайно миролюбно і, навіть, лагідно. А як ця сім'я працювала! Ох, як багато ще ми не знаємо, але зобов'язані знати. То ж спостерігаймо за життям цих диво-комах, ділімся нашими спостереженнями, вміймо використати знання на користь і собі, і бджолам.

А щодо діагностичних властивостей, то особисто я сумнівів не маю. А ви?

М. Дейнека, м. Львів

ДОВГИЙ ШЛЯХ ДО БДЖОЛИ

Та ялина, що зберегла ще на собі сліди новорічного дійства, стояла собі обіч сільської дороги і гордо споглядала те, що ховалося за високим парканом.

А за високим парканом ховалася звичайнісінька пасіка. Стояли собі вулики, стояла собі дерев'яна колиба, така ж дерев'яна, майстерня. І за всім цим був собі чоловік, який раптом заарканився цілком добровільно бджолярською справою і віддає їй себе повністю.

Цей чоловік — Степан Миколайович Гриджук. Весь осипаний дерев'яними опилками, так, що лиш видавали його циганкуватість, вийшов неспішно назустріч, виблизнув білизною зубів під хвацьким вусом, руками обтріпав джинсову матерію штанів, а далі, їй-Богу, таким вишуканим жестом запросив у господаря, що мимоволі оглянулися: а чи справді ми на пасіці?

Кажуть, що правду завжди треба шукати внутрі. Раптом за якимись маленькими ознаками бачиш велике переродження. Скажімо, те, що господар колиби за якихось кільканадцять хвилин не просто обтріпав з себе опилки дерева, а вийшов назустріч при краватці і набагато молодшим, запровадив нас у невеличку кімнатку, яка аж

сміялася смаком свого господаря, ще раз підтвердило, що тут нема ніякої патріархальності, а є найзвичайнісінька спроба доказати самому собі, що все у світі не просто лайдацтво, а гармонія впертості і працьовитості, внутрішньої інтелігентності і зовнішньої діловитості. Особисто для нас було, це, може, й несподіванкою. Хоча, чогось подібного від Гриджук сподіватися треба було.

А тепер, як кажуть, протокольно. Має на серці видрукуваний манускрипт сирітства. І коли хоче прочитати щось найважливіше для себе, то читає його — отой манускрипт. В ньому правди набагато більше, аніж у будь-яких Конституціях. І в житті, хоче того чи ні, поступає саме по цьому манускрипту.

Батько Степана Миколайовича був добрим господарем. Тримав корови, воли, вівці, мав упорядкований садок. І, звісно ж, не міг не бути пасічником. Та не довга судилася йому доля. Миколи Гриджук не стало, коли Степану виповнилося 12 років. На той час хлопець вже встиг сам змайструвати вулика, пробував створити пасіку з джмелів. Але було йому на віку написано залишити рідне село і шукати щастя деінде.

Світу чоловік видів-перевидів, бо пішов по ньому ніби степовик на лижвах. Доперся аж до Заполяр'я, спізнав простір Казахстану, але ж ішла вже до села маленька ялинка. І мусів іти за нею Гриджук. І прийшов. У Надвірній вечорами смереки були такими відвертими, що разом з ними вникав військовослужбовець Степан Гриджук у достобіса складну арифметику природи. А вона, природа, таки його вирахувала. Підкинула якимось хлопцям бджолиного роя. З нього і почався пасічник Степан Миколайович Гриджук. Нині один з найвідоміших на Коломийщині знавців бджолярства. І, напевне, один з найкращих газдів у цій насправді складній, насправді, інтелігентній, насправді національній галузі нашого господарства.

Власноруч робив усе — рамки, вулики, різні пристрої. За його ж жартівливим висловом на пасіці нема чужого запаху. Був, правда, період, коли життя змусило його повністю продати пасіку. Але через певний період знову душа затужила, а треба сказати, що душу має поетичну, за отим дивним шамротінням золотої комах. У 1980 році відновлює пасіку, працює, не покладаючи рук. І ось результат — сьогодні його пасі-

ка — одна з найбільших. Намагається на практиці перевірити кожну новинку, бо твердо дотримується правила: те, що дуже добре в одному регіоні, може не виправдати себе в іншому. Найдодільнішим для нашого краю вважає утримання бджіл у двокорпусних вуликах Дадана з надставками.

М. Рудковський,

М. Винниківський,

Івано-Франківська область.

ДЕЩО ПРО БАНКИ-ГОДИВНИЦІ

Деякі пасічники використовують для підгодівлі бджолосімей 650—1000-грамові скляні банки-годувальниці. Однак, коли вставляють їх у круглі засітковані отвори в стелі вулика, заздалегідь знають, що уже в серпні ці отвори бджоли активно прополісують. Як наслідок, різко зменшується споживання ними корму.

Як зарадити цьому? Адже очистити від прополісу сітчасті отвори непросто, хіба що з допомогою паяльної лампи.

Я ж спробував інший метод. І, здається, небезуспішно. Річ у тім, що з допомогою спеціального свердла я виточую ці отвори, а висвердлені втулки служать своєрідним ковпачком для накриття засіткованих отворів. Коли ж роздаю корм у банки-годувальниці, то втулочку виймаю. Разом з нею відстає і прополіс. Зчищаю його, а, опісля, як бджілки заберуть з банок корм, отвір знову закриваю втулкою.

Під час формування гнізда бджіл до зимівлі отвори відкриваю і ставлю їх над клубом бджіл. На стелю вулика розстеляю очеретяний або солом'яний мат. Тому в гнізді бджіл ніколи не відчувається сирості.

Виручає й двоскатний дашок вулика, де є більше простору для літрової банки-годувальниці, змога прикрити її подушкою. І ще: двоскатні дашки під час зимівлі бджіл сприяють надійній вентиляції вулика. Зазначу і те, що для зручності і вмілого обслуговування бджолосімей такі дашки повинні мати зйомні завіси. Приміром, щоб під час перевезення вуликів їх можна було швидко зняти. А завдяки засіткованим отворам є вентиляція, що запобігає запарюванню бджіл.

Б. Рудка,

пасічник

Тернопільська область.

НАМ ПИШУТЬ

Шановна редакціє! Насамперед хочу щиро подякувати за видання так потрібного нам, бджолярам, журналу. Скажу чесно, що я не раз задумувався, чому в нашій Україні не виходить такий посібник рідною мовою. І ось він з'явився. Прочитав уже кілька номерів «Українського пасічника» і, признаюся, радісно мені стало за нас усіх. Приємно було побачити на його сторінках дописи мого знайомого бджоляра Миколи Суботи, з яким ми листуємося.

Я теж хочу стати постійним дописувачем до нашого журналу, щоб і якісь мої поради з власного досвіду про життя бджіл комусь, можливо, допомогли. Нічого поганого нікому не бажаю і нікому не пораджу робити щось таке, чого не спробував сам особисто.

А також хочу мати на своїй пасіці бодай 10—12 бджолосімей з породними карпатськими матками. Я був у тому прекрасному краї, де навколо гори, чисті вода, повітря і такі чарівні чудо-комахи, як карпатські бджоли. Можливо хтось з пасічників захоче і зможе поділитися зі мною карпатськими матками влітку 1992 року, не пізніше 10 вересня. Я був би радий зав'язати листування з бджолярами із Закарпаття чи Тернополя, котрі згодні б переслати влітку хоча б 5 маток.

Мені якось трапилася нагода купити матки із Ставропольського бджолорозплідника, але то не такі комахи, які хочеться мати. А в нашій Харківській області, на жаль, таке розмаїття порід бджіл, що хай краще ніде не буде. Кожен пасічник купує де попало і що пропонують. Отже, замість якоїсь чистої породи маємо таку кількість непородних «метисів», що вже не можна навіть упізнати, де які.

І, нарешті, скажу таке: хочеться, щоби журнал «Український пасічник» згуртував бджолярів України, щоби люди були добрі, ввічливі, щоби злагода і порядність панували між нами.

Усього доброго Вам і всім читачам журналу. Слава Україні!

І. Онопрієнко,

с. Черкаська-Лозова

Дергачівського району Харківської обл.

Пасічник майстрце

ВУЛИК ДЕЛОНА. ФРАНЦІЯ

З виходом у світ відродженого журналу «Український пасічник» в редакцію надійшло багато листів з проською надрукувати креслення вулика Р. Делона.

Редакція журналу звернулася з проханням до пасічника Я. Баціца, який проживає на Львівщині і переписується з Р. Делоном, вдосконалює конструкцію цього вулика. Я. Баціц немало затратив сил і енергії для пропаганди і впровадження вулика Делона на Україні.

На його думку, утримання і розведення бджіл в цьому вулику, який відповідає найкращим біологічним умовам життя бджолородини, зможуть в сьогоднішній складній екологічній обстановці дати найбільшу кількість бджолопродуктів (меду, воску, прополісу, отрути, пилку, маточного молочка).

Я. Баціц прислав у редакцію нашого журналу свої ескізи і креслення вулика Р. Делона з необхідними конструкційними поясненнями.

На рис. 1. показано загальний вигляд вулика Р. Делона, що складається: 1—дно, 2—корпус, 3—годовниця, 4—дах, 5—рамка.

Вулик Делона конструктивно нагадує порожній сухий стовбур дерева (дупло), який найбільше відповідає біології рою бджіл.

На рис. 2. показано конструкцію дна. Для його виготовлення треба мати дошки, цвяхи, клей. На дощаний настил набивають планки розміром 30×7 міліметрів. Конструкція вулика дозволяє формувати бджолородину в залежності від її сили до 6 корпусів.

Корпус вулика (див. рис. 3) складається з двох бокових стінок розмірами 338×215 міліметрів, двох стінок розмірами 360×215 міліметрів (рис. 3.2) і двох роздільників (рис. 3.3).

Виготовляється з дощок ялиці або смереки товщиною 32—33 міліметри і доводиться до 30 міліметрів. Висота 230 міліметрів доводиться до 215 міліметрів. Корпус збирають за допомогою клею і цвяхів. При його виготовленні необхідно дотримуватися високої точності прямих кутів

(90°), чистоти обробки, площинності і паралельності стикування.

Зовнішню поверхність корпусу необхідно обробити льняною олією з наступним нанесенням пігмента алюмінію.

У бокових стінках рис. 3.2 зроблені пази 12×12 міліметрів для встановлення рамок. Там же монтуються роздільники рис. 3.3 для запобігання дотикання між собою рамок. Корпус розрахований на 8 рамок.

Роздільники монтуються за допомогою цвяхів та шурупів так, щоб поздовжній край не виступав з площини дотикання корпусів. Роздільники виготовляються з металічного листового матеріалу (алюміній, дюралюміній, нержавіюча сталь).

На рис. 4. показано безфальцове стикування корпусів. 1—верхній корпус, 2—нижній корпус, 3—планка рамки, 4—контур рамки, 5—роздільник.

При транспортуванні вуликів рамки не змішуються завдяки роздільникам і притисканню плечиків рамок до верхнього корпусу.

На рис. 5 показано конструкцію касети, яка розміщується між дном (осовою) вулика і нижнім корпусом (на рис. 1 не показана). Касета служить для одержання маточного молочка. Така ж, тільки з сіткою, касета служить для транспортування бджіл.

Рис. 6. Дах вулика. Складається з двох листів твердого картону (ДВП) товщиною 5—6 міліметрів, каркаса, виготовленого з дерев'яних планок і теплоізоляційного матеріалу.

При підготовці до зимівлі бджіл на вулик одягають поліетиленовий мішок і для фіксації його служить рамка рис. 7. Рамка виготовляється за допомогою чотирьох планок, цвяхів і клею розміром 382×40×10 міліметрів.

Загальний вигляд стільникової рамки з закладеною вощиною показано на рис. 8. Нижній край вошини повинен не доходити до нижнього краю дротяної рамки на 10 міліметрів. Виступаючі краї вошини зверху планки загинаються і притискаються до її верхньої площини.

Планка рис. 8.1 виготовляється з бука, черешні та іншої деревини, яким властива твердість і міцність.

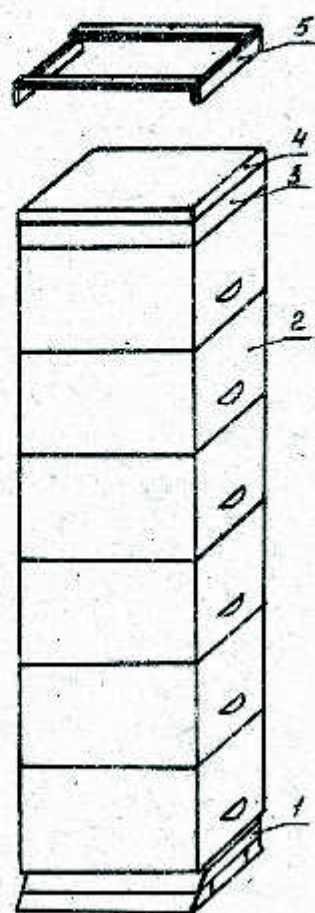

Рис. 1. Загальний вигляд вулика Р. Делона.
1 — дно (основа), 2 — корпус, 3 — годівниця,
4 — дах, 5 — рамка

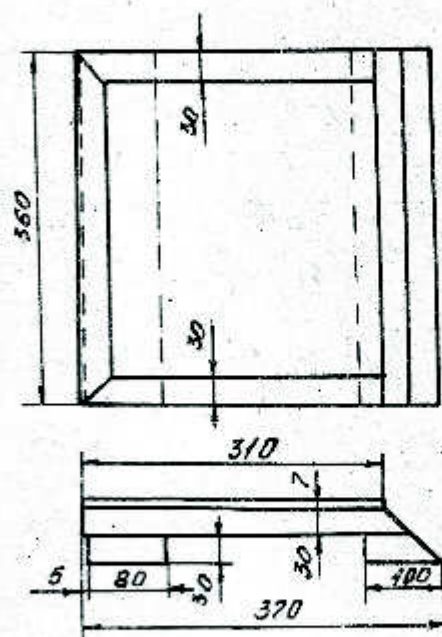

Рис. 2. Дно.

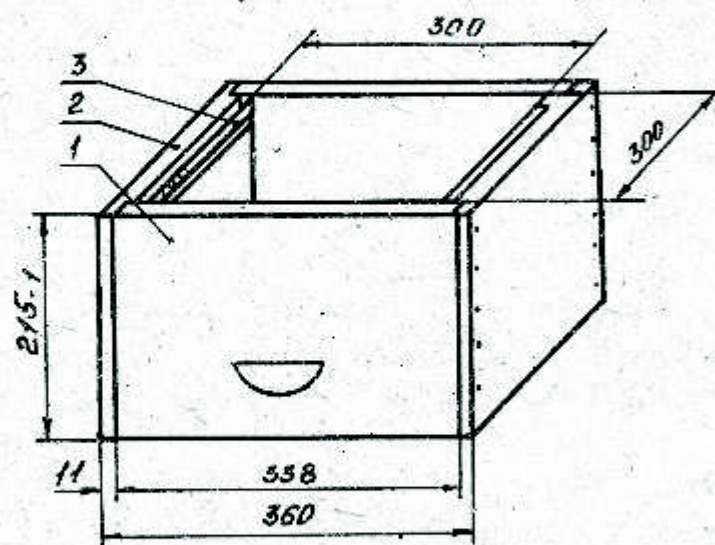

Рис. 3. Корпус 1 — стінка, 2 — стінка з пазами,
3 — роздільник.

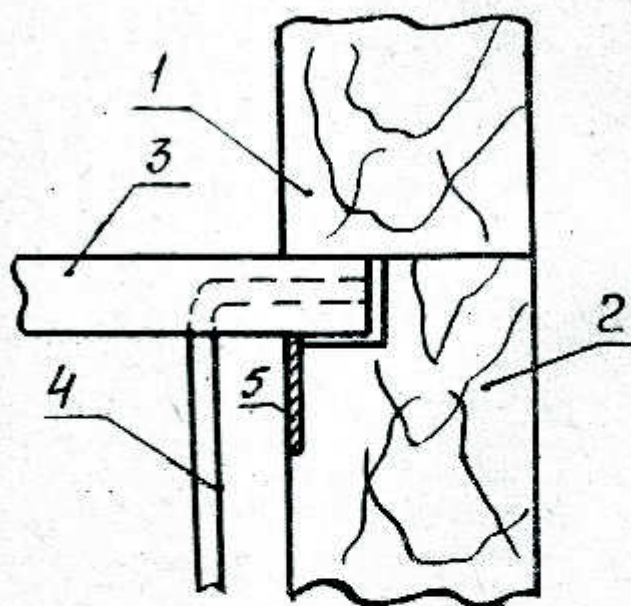

Рис. 4. Безфальцеве стикування корпусів.
1 — верхній корпус, 2 — нижній корпус, 3 —
планка рамки, 4 — дротяний корпус рамки,
5 — роздільник.

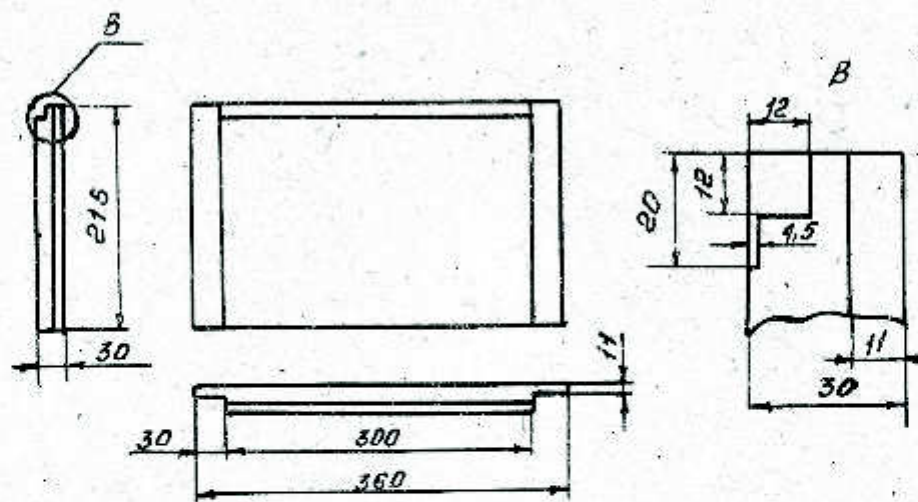

Рис. 3.2 Стінка з пазами.

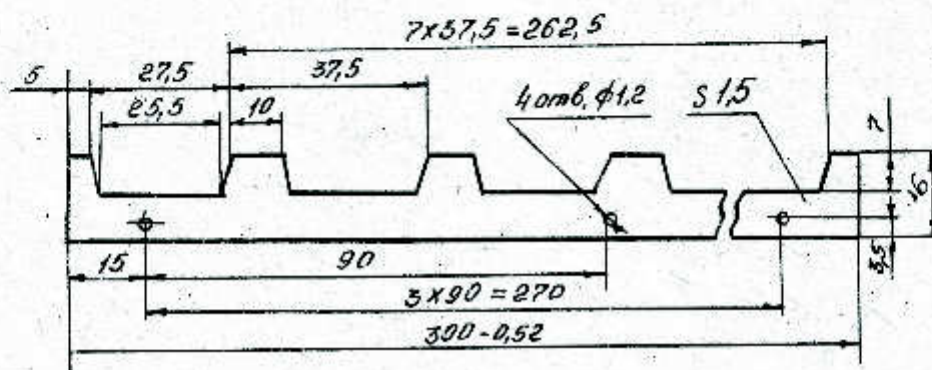

Рис. 3.3 Роздільник.

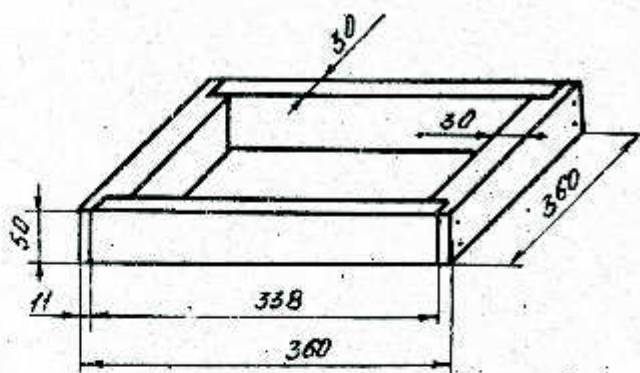

Рис. 5. Касета.

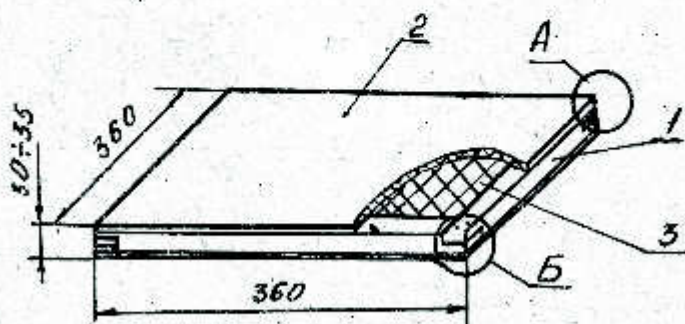

Рис. 6 Дах. 1—каркас, 2—лист ДВП, 3—теплоізоляційний матеріал.

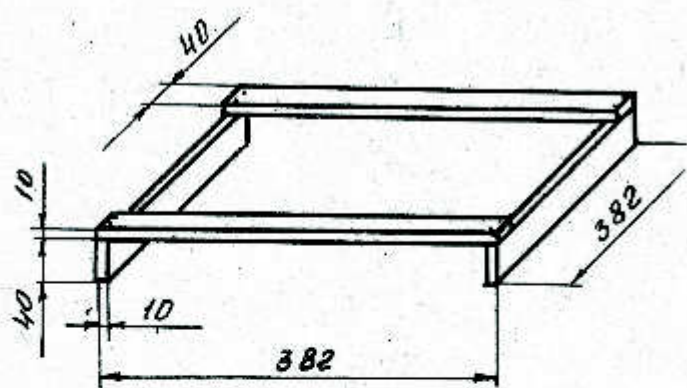

Рис. 7. Рамка для фіксації поліетиленового мішка на вулику (при зимівлі).

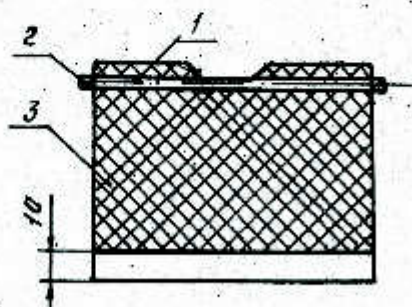

Рис. 8. Загальний вигляд рамки з закладеною вощиною. 1—планка, 2—дротяна рамка, 3—вощина.

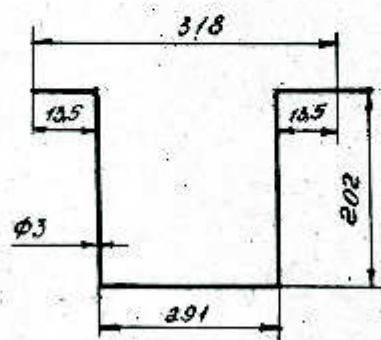

Рис. 8.2 Дротяна рамка.

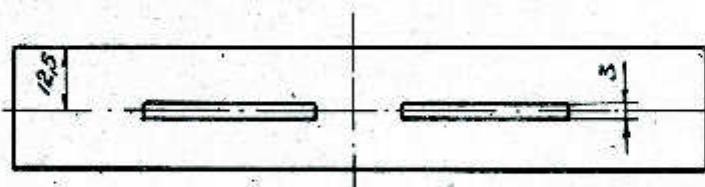
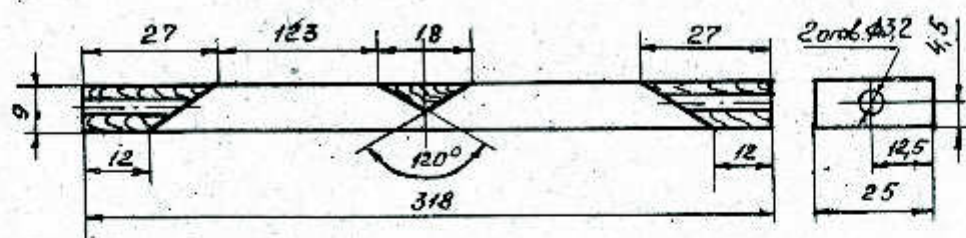

Рис. 8.1 Планка.

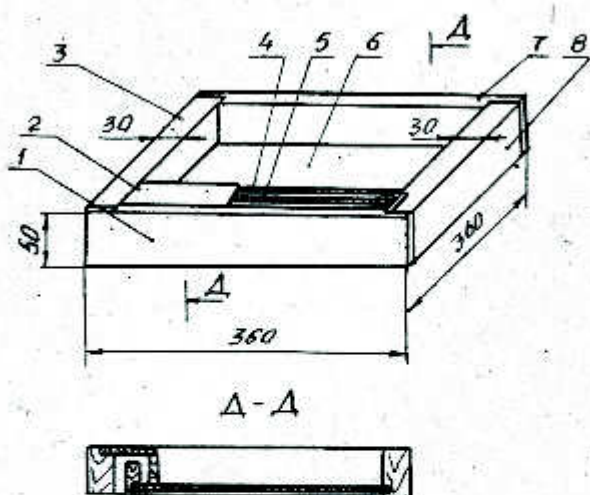

Рис. 9. Годівниця.

- 1—Стінка передня;
- 2—Кришка, оргскло або ДВП (324×67±4 мм)
- 3—Стінка бічна права;
- 4—Перегородка;
- 5—Поріг;
- 6—Дно ВП (322×292×4 мм);
- 7—Стінка задня;
- 8—Стінка бічна ліва.

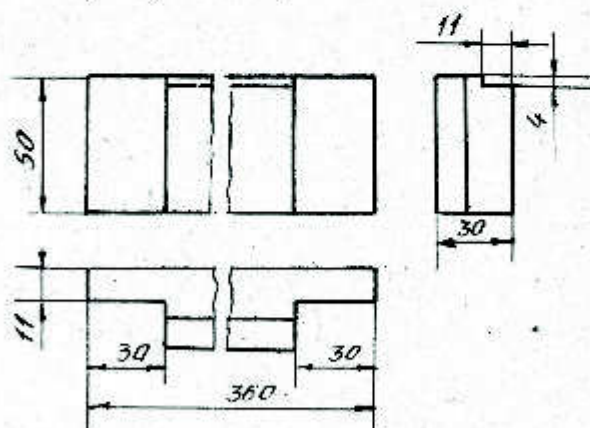

Рис. 9.7. Стінка задня.

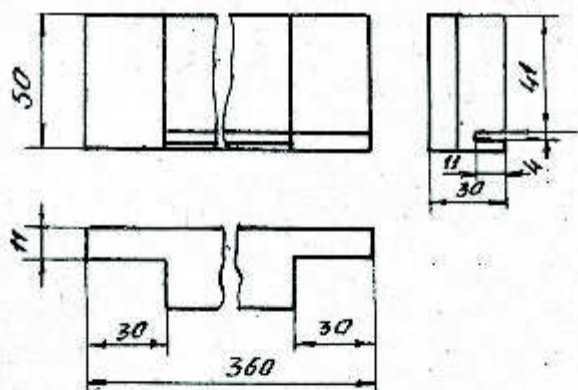

Рис. 9.1. Стінка передня.

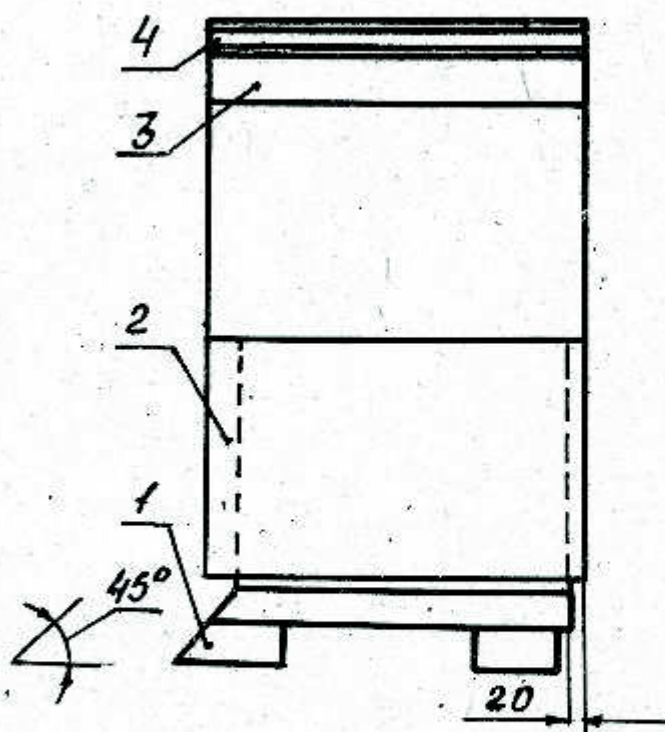

Рис. 10. Правильна постановка вулика на дно.
1—дно, 2—корпус, 3—годівниця, 4—дах.

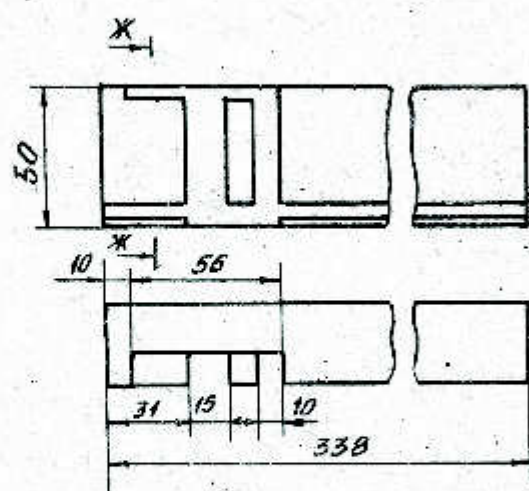

Рис. 9.3. Стінка бічна права.

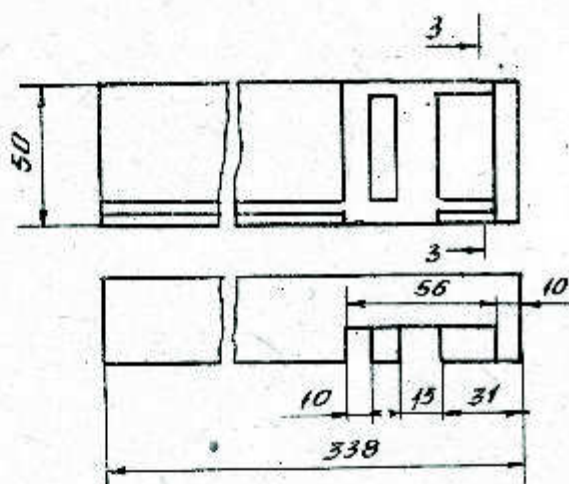

Рис. 9.8. Стінка бічна ліва.

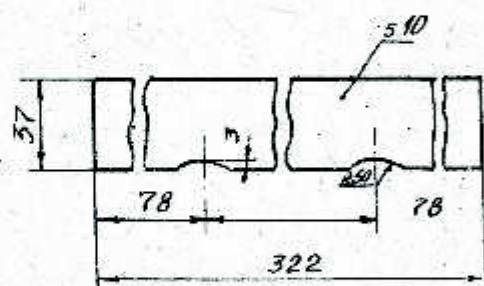

Рис. 9.4. Перегородка.

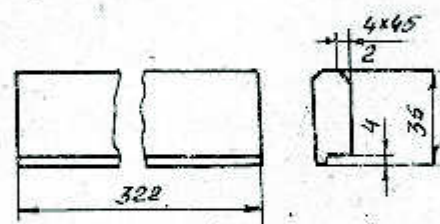
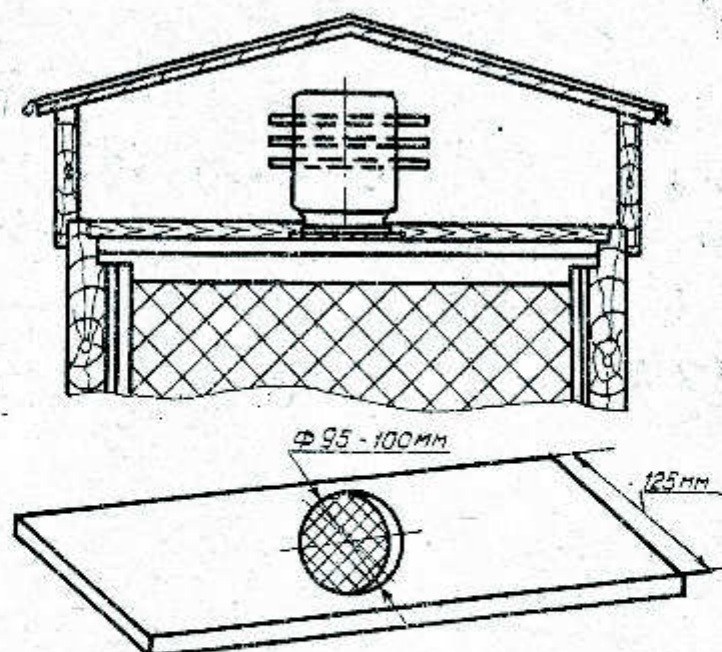

Рис. 9.5. Поріг.

Малюнок до статті Б. Рудки «Дещо про банки-годовниці».

Дротяний каркас рамки показаний на рис. 8.2. Виготовляється з дроту діаметром 3—3,5 міліметра за допомогою спеціальних пристроїв або шаблонів. Матеріалом може служити нержавіюча сталь або якісна конструкційна сталь. Радіуси гнуття каркасу 3—4 міліметри.

Найскладнішим і необхідним елементом вулика є годівниця рис. 9., яка, крім основного призначення, служить повітряною камерою, що запобігає створенню конденсації вологи у верхній частині вулика, а також для збору прополіса. Виготовляється з ялиці і смереки. Дно і віко роблять з ДВП. Поверхню дна, що дотикається з сиропом, необхідно обробити льняною олією, масляними фарбами або воском.

На рис. 10. показана правильна постановка корпусу вулика на дно. Зріз приліткової дошки під кутом 45 градусів служить для навішування пилковловлювача (унікального, надіємося, що про нього піде розмова на сторінках нашого журналу), а та-

кож для компактного розміщення вуликів під час кочівлі. Тильна частина вулика виступає над дном на 2 сантиметри, що обумовлює утворення літкової щілини 300×7 міліметрів.

УВАГА. При виготовленні таких елементів, як дно, касета, корпус, годівниця, дах вулика необхідно суворо дотримуватися високої точності прямих кутів, паралельності, площинності і чистоти поверхні дотику відповідних вузлів. Дотримання цих вимог дозволить значною мірою поліпшити весь процес догляду за вуликом та сприяння активності бджолокородин.

Технологію утримання, розведення бджіл у вулику Р. Делона, а також підготовку для перевезення до місць медодаїв, редакція має намір розповісти в наступних номерах журналу.

Я. Баціц,
Львівська обл.

Шановні країни! Передплативши журнал «Український пасічник», ви сприятимете відродженню наших давніх добрих традицій, матимете вдома доброго порадника, а при потребі і захисника. Щиро дякуємо всім, хто в ці нелегкі часи підтримує нас.

РЕДКОЛЕГІЯ «УП»

ПЕТРО ПРОКОПОВИЧ І ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Під час перших подорожей на Україну (1843—1845 рр.) Т. Г. Шевченко познайомився з багатьма цікавими людьми: Лизогубами, Тарнавськими, Віктором Забілою та іншими. Тоді ж Тарас Григорович завів знайомство і з корифеєм бджільництва Петром Прокоповичем.

Весна, травень, природа в усій красі. Бджоли так голосно бринять, що привертають увагу кожного. Враження від цього місцевий дід Іван Шлапак висловив так: «Там як іде було Прокоповичева бджола на ярину, дак гуде і як хмара суне». Таким привітанням зустріла Тараса Шевченка і Прокоповичева пасіка в Батурині.

Пасіки Петра Івановича були в усіх майже селах біля Батурина. Самого Прокоповича того ранку в Пальчиках не було вже. Він усе життя звик рано вставати та щось робити. Так було і на цей раз, до того ж день видався гарний, сонячний. Оглянувши ближчі пасіки, Петро Іванович поїхав подивитись на сівозміни. Сонце ще не припікало, і він їхав поволі, милуючись співом жайворонків та красою природи. Це викликало давні спогади.

В пам'яті постали дитячі роки, коли ще малим хлопцем блукав у цих околицях з такими, як сам. Далі згадав Київську академію, військову школу в Переяславському полку, а відтак повстання під проводом Т. Костюшка у Варшаві, де він уперше, як молодий офіцер, був відзначений нагородою Суворова. І все ж кровопролиття вразило його душу, що спричинилось до повернення на батьківщину.

З першого року 19-го століття почалось нове — неспокійне, бентежне життя Прокоповича в пошуках того, що людству було ще не відоме.

Минуло 45 років, він здобув те, до чого прагнув — перший в Росії створив бджолярську школу. Його вже знають Україна, Росія та й Європа як винахідника рамкового вулика, творця правдивої науки про бджіл.

Він багато вже написав, немало й надрукував. Але головна його праця — «Записки про бджіл» — ще чекає свого часу. Над ним тяжіє заборона друкувати свої праці у власній друкарні, а це означає, що людство ніколи не довідається про його досягнення у бджолярській науці.

З такими сумними думками Петро Іванович повертався з поля. Та в Пальчиках його чекала несподіванка. На шкільній пасіці перебував автор «Кобзаря» Тарас Григорович Шевченко, твори якого Прокопович читав і перечитував, а син його «Степан Великдан знав Кобзаря» напам'ять. І Тарас Григорович знав великого пасічника з журналів та газет, де статті Прокоповича набули популярності від 1827 року, й друкування їх не припинялося до 1852 року. Отже, тем для розмови їм не бракувало.

П. Жур, автор хроніки життя і творчості Тараса Шевченка, також не оминув увагою цю зустріч. У його книзі «Літо перше» читаємо:

«...у цей приїзд до Качанівки відбулася зустріч Шевченка із знаменитим українським бджолярем Петром Івановичем Прокоповичем, який мешкав в околицях Батурина (зберігся малюнок батуринського замку, виконаний Шевченком у 1843 році). Про неабияку зацікавленість поета бджільництвом свідчить його картина «На пасіці», також виконана у 1843 році. Про «славного бджоляра», «великого пасічника» Прокоповича — засновника відомої школи бджолярів, винахідника рамкового вулика, автора класичних праць з бджолярства Шевченко напише в повісті «Близнецы». Герой цієї повісті Никифор Сокира відновлює батьківську пасіку. Поет вважає працю пасічника благородною. Никифор Сокира щасливий: «Пасікою своєю він відсторонив від себе будь-яке корисливе і вимушене спілкування з людьми, а водночас і все підле й низьке».

Безсумнівно, поетові імпонував демократизм, волелюбний характер Прокоповича. На той час видатний бджоляр мав по всій Україні понад двісті учнів, що своїми ділами примножували славу вчителя. Шевченко міг бачити пасіку, створену в маєтку Селецьких «Отрада». Про неї у 1853 році писав один з мандрівників по Україні: «Сад у зразковому порядку, будівлі міцні, гарні; пасіка (у саду) утримується за настановами відомого бджоляра Прокоповича, учнями його; на втулкових вуликах

написані імена відомих людей, таких, як Вольтер, Руссо та ін.

Кажуть, що на пам'ять про відвідини поетом пасіки Прокопович завів новий вулик, назвавши його іменем Шевченка. Про його поїздки до Прокоповича в село Пальчики розповідав старий дід Ложка з села Гирявки, який помер у 1924 році».

Як уже зазначалося, повість «Близнецы» тісно пов'язана з пасічництвом та Прокоповичем. Насамперед, героїв її, близнюків, автор назвав іменами святих, що є покровителями бджільництва — Зосим і Савватій. Інші герої також певним чином пов'язані з пасікою та особою П. Прокоповича. Головна постать, Никифор Федорович Сокира, сільський господар, дуже любить пасічництво і віддає йому перевагу перед іншими галузями сільського господарства. Має велику пасіку, у якій 5 тисяч вуликів, читає в оригіналі Віргілієві георгіки, Гомера й Давида, «лежачи в солом'яному курені», у нього на полиці — літопис Кониського.

Про бджолу Сокира каже: «...вона найпрацьовитіше створіння, людині та природі найугодніша, схороняє вас від дотику з недобрими людьми та всім злим і, в той же час, рятує від бідності».

Всі ці риси Сокири запозичені з діяльності Петра Прокоповича. Згадаймо його слова: «Пасічницька діяльність по всій охайності, пристойності та інших ознаках нікому так не належить, як бідній людині для поліпшення свого побуту: потрібно тільки добре знати цю науку та мати відповідне місце». А відтак додає: «Бджільництво є найблагородніше заняття для мислячих людей; приваблює існування бджіл, цікаві прояви їх життя, своєрідність їх продукції, та при тому легка й приємна праця біля них. Усе це повинно приваблювати людину й викликати в неї бажання тримати пасіку».

Але ж, на думку Прокоповича, пасічником може бути не кожен. Ними стають люди працьовиті, сумлінні та високомораль-

ні. Такими в цій повісті є Сокира й Степан Мартинович Левицький, перший з яких нагадує Петра Івановича Прокоповича, а другий, хоч і не дуже дотепний і вродливий, але сумлінно виконує обов'язки вчителя близнюків. Щодо читання Сокирою Вергілієвих георгік, то Прокопович їх не тільки читав, а й подавав переклади у своїх наукових працях.

Пізніше Левицький стає також пасічником і вчителем сільської школи. Шевченко наділив його ще й багатьма іншими позитивними рисами: щирістю, простотою, він піклується про старих бідних батьків та їх багатодітну сім'ю, любить дітей, має педагогічні здібності, уникає п'яниць тощо. Після закінчення навчання близнюків Зосима і Савватія, як порядні господарі, вони зуміли віддячитися Степанові Мартиновичу: крім усього іншого дали йому і 10 вуликів з бджолами, в яких він заснував пасіку біля школи.

Образи героїв повісті «Близнець» Никифора Сокири і Степана Левицького створені Шевченком на тих засадах, які пропагував Прокопович у бджільництві. До пасічницької школи він приймав, переважно, поміщицьких посланців з кріпаків, але ставив до них певні вимоги. Учні мали бути працьовиті, кмітливі, тверезі, мудрі, хоч би й неписьменні. Останнім, які виявляли сумління, надавав навіть перевагу перед письменними, але з якимись вадами. До того ж вчитель не любив панських прислужників-лакеїв, писарів та іншої дворової челяді.

До цієї теми Тарас Григорович повертається і в повісті «Капитанша»: «Мужички наші недурно кажуть: не буде добра і правди на землі, поки письменним очі не повилазять», і додає: «тільки внаслідок глибокої зневаги до цих грамотіїв мало народитись подібне прислів'я. Що б подумав про моїх земляків великий прихильник народної освіти Ленкастер, якщо б знав, що у них є таке прислів'я? Подумав би, що земляки мої не люди, а пародія на людей, і не був би несправедливий».

Хто ж такий Ленкастер і звідки його ім'я відоме Шевченкові?

Вперше на Україні це ім'я почуте у 1818 році під час повернення на батьківщину офіцерів, майбутніх декабристів, після перемоги над Наполеоном. Вони привезли з Європи прогресивну педагогіку англійсь-

кого вченого Джозефа Ланкастера (1771—1838 рр.). Суть її полягає в тому, щоб навчання відбувалося народною мовою та взаємно: найкращі учні навчають відстаючих. Цей метод майбутні декабристи запроваджували при навчанні солдатів. В той же час, у 1818 році, була заснована у Києві перша загальноосвітня школа за методом Ланкастера. Пізніше, після розстрілу декабристів, у 1827 році П. Прокопович заснував пасічницьку школу в селі Митченки біля Батурина, в якій запровадив навчання учнів за методом Ланкастера. Ось що він писав з цього приводу: «Оскільки всі вони (учні — Ред.) були малоросіяни, то необхідність мене змусила писати, для кращого розуміння, уроки малоросійською мовою та навчати за методом Ланкастера, себто кращі учні, зрозумівши урок, оповідають тим, які не засвоїли».

Як бачимо, Прокопович був одним з перших після декабристів, хто сприяв запровадженню методу Ланкастера не лише щодо взаємного навчання, а й використання народної мови у навчанні.

Невідомо, як потрапила Ланкастєрова педагогіка до Прокоповича. Найбільш ймовірно, що не з літератури, а з уст самих декабристів. Адже його суспільні погляди були відомі колегам-офіцерам з багатьох фактів життя: рання відставка з армії (хоч і готувалася для нього, 23-річного юнака, з нагородою фельдмаршала Суворова, кар'єра), захоплення бджільництвом, одруження з кріпачкою... Все це свідчило на користь людини, якій імпонували ідеї декабристів.

З наведених фактів стає зрозуміло, що ім'я Ланкастера потрапило до Шевченка від Прокоповича. Від нього воно потрапило й до Гоголя, про що дізнаємося з «Мертвих душ»...

Після розправи над декабристами у 1825 році все, що було пов'язане з ними, стало ознакою непокори царському урядові. Небажаною властям, закономірно, стала і школа Прокоповича з педагогікою Ланкастера. Засновник пасічницької школи набуває щораз більше ворогів серед реакційного панства. І все ж він не мовчав. «Між тим чую заклики: і охота ж йому навчати цю підлість, а тим панам відповідаю: несправедливо й образливо називати підлими цих людей, які створюють народні та державні цінності. Підлими треба називати нероб та дармоїдів».

Сміливі вчинки Прокоповича можна пояснити тим, що він мав велику пошану не лише в народі, а й серед прогресивних діячів різних наукових організацій, багатьох яких був дійсним членом і від яких одержував високі нагороди за свої праці. Про його заслуги в бджільництві, що збагачувало сільського господаря, багато було друковано похвального у пресі.

Повернімося до героїв Шевченкової повісті «Близнецы». Отож, всі історичні прикмети Прокоповича уособлює Сокира. Не можуть пройти повз увагу і такі його слова, сказані після завершення справ з Степаном Мартиновичем: «...поїду тижнів на три в Батури. Там, коло Батурина, живе наш великий пасічник Прокопович. Послухаю його мудрих настанов, тому що й тепер виключно думаю зайнятись пасікою».

Після цих відвідин Сокира обдаровує Степана Мартиновича Левицького вулика-

ми, що дозволило при школі розвести пасіку. Але для Шевченка Сокира-Прокопович був не лише пасічник. У повісті він характеризується значно глибше такими словами: «Мене запросив до себе Никифор Федорович в пасіку ночувати, на що я, звісно, погодився охоче. Не було такої іншої ночі в моїм житті, да певно і не буде. Довго ми з ним говорили про різні речі і випадково торкнулися моєї слабої струни — наших народних пісень. Жоден професор словесності світу не прочитав так своєї лекції про значення, вплив і достоїнство народних пісень. З якою глибокою любов'ю вивчав він слова і мелодії наших прекрасних задушевних пісень (...). І надто делікатно торкнувся пісень небіжчика, свого вчителя Сковороди. Він сказав: це був Діоген наших днів, і коли б не творив він своїх вінегретних пісень, то було б краще».

Виникає запитання: чи міг бути Сковорода вчителем музики Петра Прокоповича?

Так, міг бути.

Народився П. Прокопович у 1775 році, до академії вступив у 1786. Отже, 11 років дитинства перебував у селі Митченки біля Батурина. За свідченням біографа М. Новалінського, Сковорода у 80-і роки, не маючи свого постійного мешкання, перебував у знайомих на їх пасіках на Харківщині та в інших губерніях. А малого Петра в ці роки готували до навчання у Києво-Могилянській академії, де були високі вимоги до співу та музики.

Другим аргументом є те, що Шевченко в усій своїй творчості був істориком — історик-поет, історик-художник, історик-письменник.

Як би там не було, але у Шевченка й Прокоповича бачимо багато сквородинських прикмет, хоча вони й не могли читати творів філософа, оскільки надруковані вони були лише після їх смерті. Наприклад, герой повісті «Близнецы» Степан Левицький багато чим нагадує «Благородного Еродія» Сковороди. А Прокоповичева методика виховання та навчання пасічників цілком збігається з поглядами мандрівного філософа.

Це цілком закономірно. Бо всі три виростили вони в середовищі свого народу, і, напоєні його духом, його традиціями, є вихованцями культури українського народу.

С. Сенюк

«Український календар», 1974 р.

Минає 115 років з того часу, коли перестало битися невтомне серце відомого німецького бджоляра, винахідника нової для трактиків конструкції вулика, дослідника біології бджолиної сім'ї Августа Берлепша (1815—1877 рр.).

Життям бджіл він зацікавився з дитинства, відколи почав навідуватися на батьківську пасіку. Коли ж хлопчику минуло лише 7 років, одержав в дарунок вулик з бджолами.

Після закінчення трьох факультетів Мюнхенського університету 26-річний Август сповна віддається улюбленій справі. І вже у 1852 році, незалежно від П. Прокоповича й американського винахідника Л. Лангстрота, конструює рамковий вулик, пристосувавши його для павільйонної системи пасічництва.

Август Берлепш — автор монографії «Бджола та її виховання у вуликах з рухомими сотами в країнах без пізнього осіннього взятку», яку у 1876 році О. Бутлеров переклав і видав у Росії.

Дослідження вченого стосовно практичного пасічництва відіграли виняткову роль для переходу від архаїчної колодної системи бджолярства до прогресивної рамкової у країнах Європи.

В. Фельгенстрой та Л. Вітцгалл з цього приводу відзначили: «Покоління людей будуть мінятися. Але поки дзичить бджола і її розводить людина, ім'я Августа Берлепша буде безсмертним й разом з ім'ям Держона переходитиме з роду в рід».

Підготував С. Попович.

ПАСІЧНИЦТВО НА ЯВОРІВЩИНІ

На початку ХХ століття в Яворівському повіті, за достовірними даними, пасічництво було важливою галуззю сільського господарства. Мед селяни не тільки споживали самі, але й продавали. Місцева газета «Яворівський голос» час від часу друкувала матеріали про бджільництво. На 11 сторінках виступали досвідчені пасічники. Так, у 1912 році багато цікавих порад (зі своєї практики) опублікував Мирон Літинський у статті «Робота в пасіці через цілий рік». В ній він, між іншим, повідомляв, що в повіті були славні пасіки, які зробили багатьох хліборобів багачами. Окремі господарі мали по 100—200 вуликів, продаючи щорічно меду на 1000 і більше крон.

Відомо також, що була велика пасіка і у Шептицьких (маєтку батька митрополита Андрея) в селі Прилбичі.

Яворівські селяни в ті часи вже широко застосовували рамкову систему в бджільництві. З одного вулика брали за рік до 10 кілограмів меду (на ринку за 1 кілограм платили 1 крону). Це був великий прибуток для хлібороба, бо жодна інша допоміжна галузь сільського господарства цього не давала. Тому селяни аж до початку першої світової війни широко змагалися в розвитку пасічництва. Цьому сприяли різні товариства, які організовували збут меду.

А. Данилюк

м. Львів

СВІТ МЕДОДАЇВ

Ліщина — ліщина звичайна, ліска, горішник, орішина, горіх. Латинська назва — ліщина з Авеллі (місто в Італії).

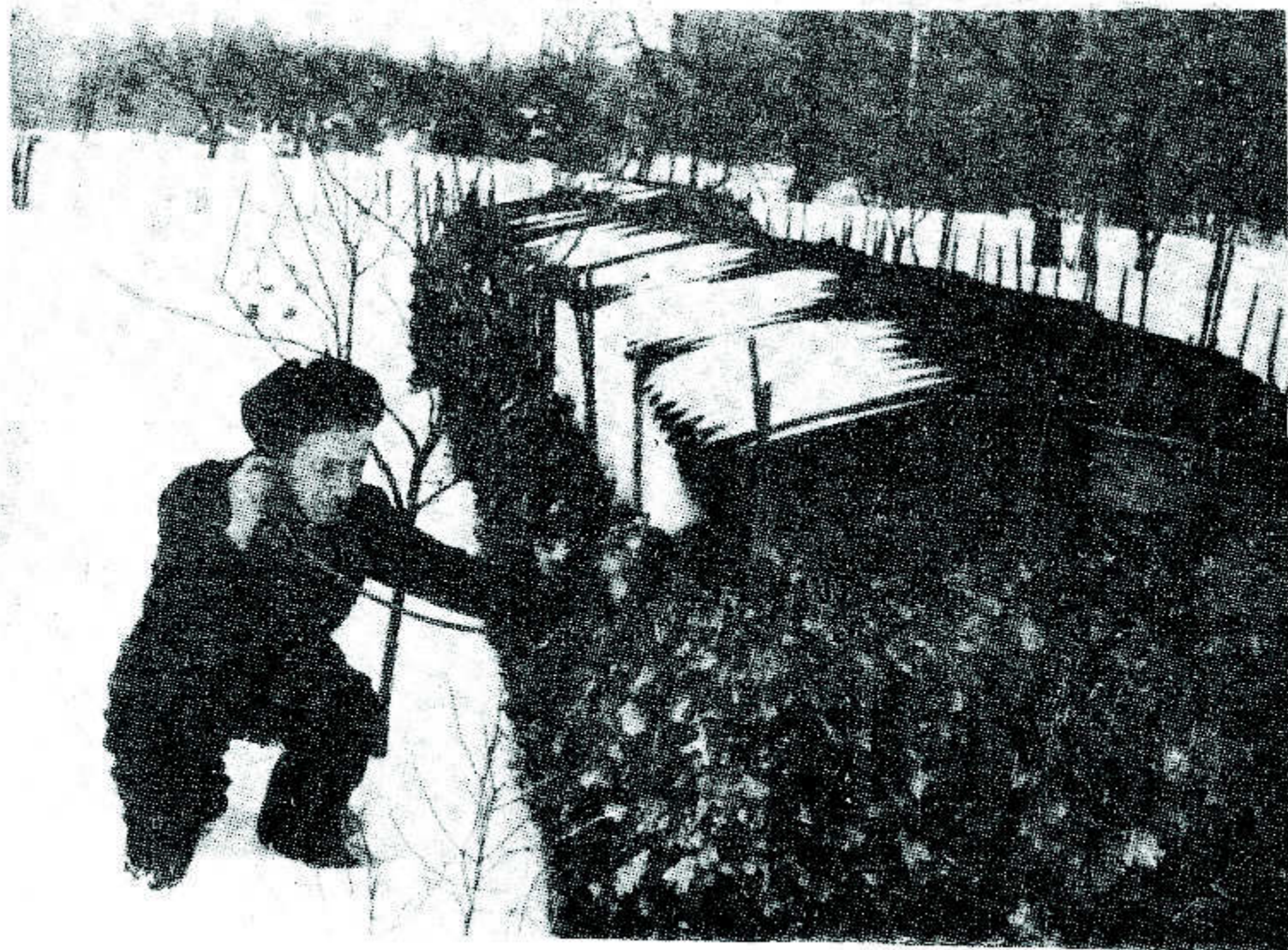
Російські назви — лещина, орешник.

З родини березових. Великий деревоподібний кущ сягає 8 метрів заввишки. Тривалість життя до 150 років. Листки круглі або широкообернені яйцеподібні. Плід — бурувато-жовтий горіх.

Ліщина — однодомна рослина, яка запилюється вітром, хоч бджоли і джмелі збирають з неї пилок. І це в таку пору, коли інші рослини ще не зацвіли. Тичинкові (чоловічі) квітки без оцвітини, зібрані у видовжені (3—5 сантиметри завдовжки) сережки, луски їх густо опушені, а голі пиляки мають вгорі характерний пучок волосків. Маточкові квітки у двоквіткових розвилках, що розміщені в пазусі покривної луски і приховані в черепичастій кулястій бруньці, з якої виступають червонуваті приймочки.

Ліщина квітне щорічно і рясно, але плодоносить раз у два-три або й чотири роки. В більшості випадків винна у цьому погода: в період цвітіння ліщини вона буває похмурою, холодною і дощовою. За погожі дні, а, точніше, години — ліщина не встигає запилюватися, крім того, чоловічі квітки — сережки зацвітають на декілька днів раніше, ніж жіночі. Коли цвітуть жіночі квіти, необхідно в сонячний день допомогти ліщині запилюватися. Для цього треба взяти пучок вати і знайти кущ, де чоловічі квітки рясно наповнені пилом. Опилити ним пучок вати і зробити примочки (легкі дотики) до жіночих квіточок. Бажано таку операцію повторити декілька разів. Результати своєї роботи ви з задоволенням побачите наприкінці літа: кущ ліщини буде рясно вкритий плодами.

Ліщина — символ безсмертя у первісних людей. Цвіте однією з перших, запорошуючи все навколо жовтим туманом пилку. Її ще вважають символом весни, вічного життя і кохання.

Один із способів зимового утримання бджіл
Фото О. Коцовського.

Поширена по всій Україні, крім Крайнього Півдня. Лісознавці називають її показником родючих і зволжених ґрунтів.

Деревина відзначається рівномірною будовою, блискуча, пружна, гнучка. З неї виготовляють обручі, столярні й токарні вироби. Тонкі гілки придатні для грубого плетива (кошики, меблі), прямі пагони — для ціпків, вудок, держаків. При випалюванні деревини одержують рисувальне вугілля.

Ліщина, як підліскова порода, що підвищує родючість ґрунту, добре його затінює, застосовується у прибалкових і протияружних лісомеліоративних і декоративних насадженнях, має прекрасні вітро- й ґрунтозахисні властивості.

Ліщина — одна з важливих лісових пергоносів, у ранньо-весняний період вона щедро дає високоякісний пилок, який містить багато білків і вітамінів. Часто його заготовляють для підгодовлі бджіл узимку і ранньою весною. Бджоли збирають з ліщини падевий мед.

Практичне використання.

Харчова, жиролійна, медоносна, лікарська, танідоносна, фарбувальна, деревинна, декоративна, фітомеліоративна рослина.

Використання у медицині.

Відвар листків вживають як сечогінний, при хворобах шлунка, кишечника, печінки; як антисептичний засіб — для полоскання горла, для ванн, при геморої, захворюваннях шкіри. Ліщиновий чай допомагає при розширенні вен. Готують його так: ложку кори або листя (можна суміш — 200:20) ліщини запарюють склянкою води. Склянки на день цілком досить. Вживають по 1/4 склянки 4 рази на день.

А тепер порада для кулінарів. Додавши до борошна ліщинової олії, ви будете приємно здивовані: тісто добре підходить, а вироби довго не черствітимуть.

Завдання кожного пасічника — розмножувати і берегти ліщину — символ весни і безсмертя.

М. Дмитра.

ПТАХ ШУКАЄ МЕД

Зоологи вперше дослідили у Кенії єдину в своєму роді форму співпраці людини і птаха, розміром не набагато більшого від горобця, з родини дятлів. Він дістав назву медознавець, бо показує в лісі, де є бджолине гніздо.

Як з'ясувалося, його приваблює лише віск, а не личинки, як можна було б припустити. У шлунково-кишковому тракті медознавця є спеціальні бактерії, які допомагають йому перетравлювати віск.

Місцеві жителі, які знають особливість цього птаха, легко добираються за ним до солодкої поживи, а йому залишається те, що не взяла людина. Про таку співпрацю ходили чутки ще в 17-му столітті, але зоологи відкидали їх як вигадки, легенду. Нарешті вчений з Кенійського національного музею Хусейн Ісаак забажав дістати науковий доказ. Протягом трьох років спільно з німецьким зоологом Гансом Ульріхом Райєром він досліджував роботу збирачів меду. І справді, для того, щоб відшукати гніздо диких бджіл самотужки, їм потрібно було близько дев'яти годин, а з допомогою птаха — не більше трьох.

Головне в роботі з крилатим медознавцем — завоювали його прихильність і довіру: людина має привернути увагу птаха пронизливим свистом за допомогою мушлі або видовбаного кокосового горіха. Та скоріше давно оцінив свого спільника, сам сміливо летить йому назустріч і намагається привернути увагу до себе гучними криками «тірр-тірр!».

БДЖОЛИ ЗАХИСТИЛИ ЦЕРКВУ

Довго не давали спокою настоятелю церкви та її парафіянам на невеличкому англійському острові Шеплі якісь зловмисники. Вони примудрялися в денний час двічі здирати з шпиля храму свинцеве покриття. І громаді віруючих доводилося його двічі — ціною значних затрат — відновлювати.

Злодії спробували «поживитися» втретє, але цього разу їм не вдалося. Хитрий настоятель церкви заздалегідь прилаштував на її даху незвичайного і надійного сторожа. Тільки грабіжники забралися туди, як на них накинувся розсерджений... бджолиний рій. Так що довелося стрімголов тікати. Більше спроб обдерти із шпиля храму покриття не було.

Підготував В. Тивін

МЕДОВІ РЕЦЕПТИ ДОКТОРА ДЖАРВІСА

Відомий американський лікар Д. С. Джарвіс вважає мед чудодійним лікувальним засобом. Пропонуємо деякі з його рецептів.

Якщо ви засинаєте важко і сон ваш неглибокий, згадайте, що найкраще спотворює — це мед. Народна медицина не знає кращого лікувального засобу, ніж чашка меду з трьома ложками яблучного соку. Дві чайні ложки цієї суміші потрібно приймати перед сном. Якщо через півгодини ви не заснете, спожийте ще дві ложки. У випадку дуже ослабленого організму дозу можна збільшити.

Дві чайні ложки меду, якщо їх вживати регулярно, знімають головні болі і запобігають розвитку мігрені.

Дослідами доведено, що мед є середовищем, у якому неможливе існування бактерій. До його складу входять усі вітаміни, необхідні для здоров'я людини. Він може поповнювати будь-які прогалини в щоденному харчуванні.

Мед — старовинний, випробуваний народною медициною засіб від кашлю. Проваріть один лимон на повільному вогні протягом десяти хвилин. Він стане м'яким і з нього, особливо зі шкіри, можна буде вичавити більше соку. Розрізавши лимон наполовину, витисніть сік у склянку, додайте дві столові ложки гліцерину, розмішайте і потім долийте склянку доверху медом. При різкому кашлі приймайте по одній чайній ложці цієї суміші у день. При сильному — одну ложку зранку, по одній — до обіду, після обіду і на ніч.

Народна медицина здавна застосовувала мед як ефективний засіб проти опіків. Він ослаблює больові відчуття і запобігає появі пухирів. Ділянка шкіри, вражена опіком і змазана медом, швидше гоїться.

Дуже корисно жувати віск медових сотів. Це створює імунітет проти захворювань дихального тракту. Особливо корисно це дітям у холодну пору року — з осені до червня.

Підготував В. Тивін.

Здавна відомі цілющі властивості квіткового пилку. Він допомагає, зокрема, при хворобах печінки. А як його краще вживати?

Зібраний пилочок заливають медом у співвідношенні (за масою) 1:1 або 1:2 і зберігають у прохолодному місці. Приймають невеликими дозами (по 30—40 грамів тричі на день перед їдою і запивають холодним відваром шипшини або морквяним чи виноградним соком (по півсклянки).

Але слід пам'ятати, що людям, у яких підвищена чутливість до пилку, споживати його треба обережно. Велике значення мають час уживання й доза, тому перед тим, як почати лікування, варто порадитись з лікарем.

* * *

А ось засіб, який може допомогти від кашлю, коклюшу й бронхіту. Для приготування його береться півкілограма подрібненої цибулі. 50 грамів меду і 300— цукру. Все це треба варити у літрі води три години. Вживають по столовій ложці 4—6 разів на день.

* * *

Для полегшення прорізання зубів дітям рекомендується перед сном давати одну чайну ложку меду. Він зменшує кількість фосфору у крові, що послаблює відчуття болю.

* * *

Теплий чай середньої заварки з лимоном, чорним перцем і медом — ефективний потогінний засіб у випадку простудного захворювання дихальних шляхів та легенів, а також сечогінний напій.

* * *

Варення з ягід чорної бузини з медом надзвичайно корисне у холодну пору року для людей, які ведуть сидячий спосіб життя. Додавши ложку такого варення до склянки води, дістанете приємний напій, що благотворно діє на кишечник та нирки.

ОЦЕТ... З МЕДУ

До багатьох дефіцитів нині належить і звичайний столовий оцет. Проте для своїх потреб його легко можна виготовити в домашніх умовах. Для цього досить узяти 1 літру води, склянку цукру-піску чи меду, невелику скибку житнього хліба, 15—20 грамів свіжих дріжджів і кілька родзинок. Далі воду, в якій розчинений цукор або мед, слід прокип'ятити 15 хвилин, охолодити, в теплу ще рідину покласти хліб і попередньо розчинені дріжджі. Все це перемішати в емальованій каструлі, накритій чистою полотнинкою, і поставити на 2—3 доби в тепле місце. Переброджену рідину розлити у дві пляшки, поклавши в кожную 2—3 родзинки, закрити ватою і залишити на тиждень при кімнатній температурі, потім процідити через марлю. Оцет готовий.

Як стверджують ті, хто вже робив його таким способом, кращий виходить з меду. Він має приємніший смак.

МЕДІВНИЧКИ-КУЛЬКИ

Тісто: 200 грамів меду, 600 — борошна, 200 грамів цукру, 2 яйця, по одній чайній ложці соди і меленої кориці.

Помадка: 300 грамів цукру, півсклянки води, 50 грамів какао або шоколаду.

Зварити мед з цукром і корицею. І, додавши борошно, яйця, замісити круте тісто. Виробити маленькі кульки і пекти в гарячій духовці (190—200°) протягом 10 хвилин. Ще гарячими вмочити їх у теплу помадку й зліпити по дві.

Помадка готується так: з води й цукру зварити сироп, розпустити в ньому шоколад або какао і варити, поки не почне загустіти.

Підготував В. Тивін

ПРИКМЕТИ

Якщо вночі іній — вдень сніг не випаде.
Коло навколо місяця — на сильний мороз.

Увечері зоряно — вночі чекай морозу.
Яскраві присмерки — до холоднечі.

Сніг іде лапатий — на негоду.

Птахи сидять на верхівках дерев — перед теплом.

Ліс почорнів — чекай відлиги.

Ворони розкаркалися — на мороз, влаштували в небі хороводи — на сніг.

Лютый сильний хуртовинами, а березень — відлигами.

Погано горять дрова в печі — на відлигу.

Гуси й качки купаються в снігу — на відлигу й вітер.

Початок лютого погожий — то й весну чекайте ранню і погожу.

У лютому багато інею — влітку багато роси.

Білі хмари — на мороз.

Якщо шибки на подвійних рамах починають «потіти», чекайте морозу.

Якщо в лютому загримить зі східного боку, то в цьому році будуть великі вітри і бурі.

Якщо молодик настане тоненький, весь цей місяць буде погожий.

Якщо першим розтає сніг у полі — весна пізня і холодна, якщо на стежках — рання і тепла.

Редакція журналу «Український пасічник» доводить до відома пасічників про те, що у неї є можливість надіслати накладною платою певну кількість журналів, які вийшли протягом 1991 року.

Крім того повідомляємо, що кожний бажаючий може передплатити журнал у будь-якому поштовому відділенні. Наш індекс 74509. Ціна одного примірника 2 карбованці 80 копійок.

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК

2'92

Щомісячний науково-виробничий, інформаційний масовий галузевий орган Української Спілки Пасічників і Українського науково-дослідного і технологічного інституту бджільництва.

Відроджений у травні 1991 року.

Головний редактор

М. Д. Осташевський.

Редакційна колегія:

І. Г. Багрій — завідувачий відділом УНДТІ бджільництва.

Л. І. Боднарчук — директор Українського науково-дослідного і технологічного інституту бджільництва.

В. М. Болкот — член Ради Української Спілки Пасічників.

С. Ф. Вербо́вський — член Ради Української Спілки Пасічників.

В. А. Гайдар — завідувачий відділом УНДТІ бджільництва.

В. Я. Горчин — заступник голови Ради Української Спілки Пасічників.

І. К. Давиденко — завідувачий відділом УНДТІ бджільництва.

М. П. Дейне́ка — член Ради Української Спілки Пасічників, пасічник-аматор.

О. Г. Довгалюк — голова ради Львівського обласного товариства пасічників-аматорів.

В. П. Пилипенко — працівник УНДТІ бджільництва.

В. П. Поліщук — завідувачий кафедрою технології виробництва бджолопродукції Академії наук сільськогосподарства України.

Б. В. Рудка — член Тернопільського міського товариства бджолярів-аматорів.

М. А. Рудковський — член Ради Української Спілки Пасічників, пасічник-аматор.

М. П. Сегін — начальник управління сільськогосподарства і продовольства Львівського облвиконкому.

Я. А. Сидоровський — директор ВО «Львів-бджолопром».

М. М. Фенчак — заступник головного редактора.

І. М. Шеленгович — відповідальний секретар.

І. В. Шподарунок — старший зоотехнік Тернопільської бджолоконтори, голова Буцацького районного товариства пасічників-аматорів.

Літредактор-коректор Л. М. Корінченко.

Художній редактор Я. О. Лозинська.

Технічний редактор С. П. Занько.

З М І С Т

Л. КОРИНЧЕНКО	
Рости, липова алеє!	1
М. РУДКОВСЬКИЙ	
Проблеми бджільництва на Україні	3
Р. ЛИПОВЕЦЬКИЙ	
Щедрі урожаї меду	4
На пасіках Нікополя	5
В. БОЛКОТ	
Бджолородина у теплицях	6
І. ПРИСЯЖНИЙ	
Пасіка-фортеця	6
Я. БАЦІЦ	
Як зберігати мед	8
П. ВОЗНЯК	
Природно-кліматичні умови і збір меду	9
І. БАГРІЙ, В. ДІДЕНКО	
Формування сімей	10
М. ВИННИКІВСЬКИЙ	
І рід людський, і рід бджолиний	12
Я. БАЦІЦ	
Чи можна спростити бджільництво, поліпшуючи його!	12
М. ДЕЙНЕКА	
Загадкові діагностичні особливості бджіл	14
М. РУДКОВСЬКИЙ	
Довгий шлях до бджоли	15
Б. РУДКА	
Дещо про банки-годівниці	16
І. ОНОПРІЄНКО	
Нам пишуть	16
Я. БАЦІЦ	
Вулик Делона. Франція	17
С. СЕНЮК	
Петро Прокопович і Тарас Шевченко	24
С. ПОПОВИЧ	
Дослідник бджолоїної сім'ї	28
А. ДАНИЛЮК	
Пасічництво на Яворівщині	28

«Український пчеловод» (на українському мові).
Ежемесячный журнал Украинского Союза Пчеловодов.
Издаётся с мая 1991 года. № 2. Февраль, 1992 г., г. Львов.

Здано до набору 3.1.92. Підписано до друку 28.01.92. Формат 70×100¹/₁₆. Друк офсетний. Папір друкарський № 2. Умовн. друк. арк. 2,6. Умовн. кр.-відб. 3,35. Обл. видавн. арк. 3,92. Тираж 16 000 прим. Замовлення 1914-1. Ціна 2 крб. 80 к.

Передплатний індекс 74509.

Реєстраційне свідоцтво КП № 403

Адреса редакції:

МСП 290601, Львів, 700-річчя Львова, 63, к. 211.

Розрахунковий рахунок редакції:

000609506 МФО 325644.

Код 290002. Дирекції АКАПБ «Україна» Львів

Львівська книжкова фабрика «Атлас».

290005, Львів, Зелена, 20.

Ціна 2 крб. 80 коп.

сер 6-7

